

Zařazení dětí s PAS do ZŠ a jejich volnočasové aktivity v okrese Znojmo

Miroslava Najmonová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Miroslava NAJMONOVÁ**
Osobní číslo: **H128037**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Zařazení dětí s PAS do ZŠ a jejich volnočasové aktivity v okrese Znojmo**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovědního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na způsob zařazování žáků s PAS do určitých druhů ZŠ a jejich možnosti trávení volného času

- charakteristika a vývoj PAS

- možné změny v umístování dětí do ZŠ z pohledu zákona, pedagogů a rodičů

Součástí práce bude realizovaný výzkum zaměřený na zjištění stavu umístování dětí s PAS do ZŠ a možnosti volnočasových aktivit v okrese Znojmo a zkušenosti pedagogů s těmito dětmi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon

Bělohlávková, M., Vosmik, M. Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole.

Praha: Portál, 2010

Jelínková, M. Autismus VIII. Pedagogicko- psychologické hodnocení a výchovně vzdělávací strategie u žáků s autismem. Praha: Institut PPP, 2004

Thorová, K. Poruchy autistického spektra. Praha: Portál, 2006

Thorová, K. Poruchy autistického spektra- včasná diagnóza brána k účinné pomoci.

Praha: Apl, 2006

<http://www.msmt.cz/>

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PaedDr. Petr Havelka, Ph.D.

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

MIZOSLAVA NAJMONOVA¹
.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně
14. 2. 2014

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpisy vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosažených v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídnou k výši výdělků dosažených školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Jsou zákonem dané možnosti, do jaké základní školy a za jakých podmínek se zařazují handicapované děti. Zaměřila jsem se na děti s Poruchami autistického spektra v okrese Znojmo. Jaké zde mají možnosti při výběru základní školy a jakými aktivitami v mimoškolní činnosti mohou trávit svůj volný čas. Dalším okruhem zájmu mé bakalářské práce je zjistit, jaký názor na integraci a inkluzi do běžné základní školy dětí s Poruchou autistického spektra mají jejich rodiče, pedagogové a ostatní osoby pracující s těmito dětmi. Průzkum budu provádět formou dotazníku pro rodiče dětí a rozhovorem s pedagogy a ostatními pracovníky. Vzhledem k úzké skupině respondentů budou získaná data zpracována kvalitativní metodou.

Klíčová slova: **Poruchy autistického spektra, integrace, inkluze, individuální vzdělávací plán, osobní asistent, asistent pedagoga**

ABSTRACT

They are the law of the possibilities to which primary school and under what conditions are classified disabled children. I focused on children with Autism spectrum disorders in the district of Znojmo. What are they have options when choosing a primary school and in extracurricular activities such activities can spend their leisure time. Another area of interest of my thesis is to determine the attitudes toward integration and inclusion into regular primary school children with Autism spectrum disorders have their parents, teachers and others working with these children. The survey I carried out a questionnaire for parents and interviews with teachers and other workers. Due to the close group of respondents obtained data will be processed by qualitative method.

Keywords: Autism spectrum disorders, integration, inclusion, individual education plan, personal assistant, teaching assistant

Touto cestou bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za podporu při studiu. Také všem, kteří svými radami přispěli k napsání mé bakalářské práce. Mé poděkování patří i panu PaedDr. Petru Havelkovi, Ph.D., za jeho odborné a metodické vedení.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA	11
1.1 AUTISMUS V HISTORII	12
1.2 TYPY PORUCH AUTISTICKÉHO SPEKTRA V SOUČASNÉ DOBĚ	13
1.3 ZVLÁŠTNÍ POTŘEBY A PROBLÉMY VE VZDĚLÁVÁNÍ DĚTÍ S PAS	15
2 LEGISLATIVA, ODBORNÁ PÉČE	20
2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA ZAŘAZENÍ DĚTÍ S PAS DO VZDĚLÁVACÍHO SYSTÉMU	20
2.2 ODBORNÁ PÉČE A PODPORA	22
2.3 ORGANIZACE ZABÝVAJÍCÍ SE DĚTMI S PAS	23
3 MOŽNOSTI DĚTÍ S PAS V OKRESE ZNOJMO	25
3.1 MOŽNOSTI DĚTÍ S PAS PŘI VÝBĚRU ZŠ V OKRESE ZNOJMO	25
3.2 ODBORNÁ PÉČE A PODPORA OSOB S PAS V OKRESE ZNOJMO.....	26
3.3 ORGANIZACE VĚNUJÍCÍ SE OSOBÁM S PAS V OKRESE ZNOJMO	27
II PRAKTICKÁ ČÁST	29
4 VÝZKUMÉ ŠETŘENÍ	30
4.1 STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO PROBLÉMU, CÍLE PRÁCE	30
4.2 TVORBA DOTAZNÍKU A OTÁZEK PRO ROZHOVOR	30
4.2.1 Tvorba dotazníku pro rodiče dětí s PAS	30
4.2.2 Výběr otázek pro rozhovory s osobami pracujícími s dětmi s PAS....	31
4.3 VÝBĚR A OSLOVENÍ RESPONDENTŮ	32
5 ZPRACOVÁNÍ, VYHODNOCENÍ A POROVNÁNÍ DAT JEDNOTLIVÝCH ŠETŘENÍ	33
5.1 DOTAZNÍKOVÉ ŠETŘENÍ.....	33
5.1.1 Zpracování dat z dotazníkového šetření.....	33
5.1.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření	48
5.2 ROZHOVORY S PEDAGOGY A LIDMI PRACUJÍCÍMI S DĚTMI S PAS	51
5.2.1 Zpracování dat z rozhovorů	51
5.2.2 Vyhodnocení rozhovorů.....	58
5.3 POROVNÁNÍ VÝSLEDKŮ OBOU ŠETŘENÍ	60
ZÁVĚR	62
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	64
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	66
SEZNAM GRAFŮ	67
SEZNAM TABULEK	68
SEZNAM PŘÍLOH	70

ÚVOD

Diagnostikovaných dětí Poruchami autistického spektra stále přibývá. Je to dáno rozvojem diagnostiky, větší informovaností odborníků, pedagogů, ale i široké veřejnosti. Neméně k tomu přispívá i stav životního prostředí, zrychlený životní styl, odkládání rodičovství a mnoho dalších faktorů. V poslední době se tato problematika začíná objevovat i v médiích, nejen formou dokumentu a celovečerního filmu (Rain man) ale i v přitažlivějším diváckém žánru, jako jsou například seriály. Jsou zde prezentováni nejen klasičtí autisté ale i poruchy méně nápadné a odlišující se od „normálu“ jako je například Aspergerův syndrom (dívka navštěvující běžnou školu v seriálu Gympl s ručením omezeným).

S problematikou Poruchy autistického spektra jsem se setkala z důvodu diagnostikování Aspergerova syndromu u mého syna v předškolním věku. Proto jsem se více začala zajímat o způsoby vzdělávání, výchovy a vhodných volnočasových aktivitách těchto dětí. Nastudovala jsem spoustu odborné literatury o metodách výchovy, vzdělávání a vhodných pomůckách pro co nejméně bezproblémové žití s těmito lidmi a jejich přípravou na, pokud možno, samostatný život v dospělosti. Velikým přínosem mi byly též konzultace s odborníky, ale především s paní učitelkou přípravné třídy základní školy, kterou syn absolvoval.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jaké možnosti mají rodiče dětí s Poruchami autistického spektra při výběru základní školy v okrese Znojmo. Podmínky přijetí dětí do základní školy, informovanost pedagogů o této problematice. Poskytování odborné péče a nabídka volnočasových aktivit dětem s Poruchami autistického spektra v okrese Znojmo.

Vzhledem ke zvýšenému výskytu této diagnózy byla upravena i legislativa podporující vzdělání takto postižených osob. Upravuje nejen vzdělávání ve specializovaných zařízeních, ale především možnosti vzdělávání se v běžném vzdělávacím institutu. Jsou zaváděny a prosazovány pojmy jako integrace, inkluze, asistent pedagoga a jiné. Jsou tvořeny individuální vzdělávací plány s odborníky, síť Speciálně pedagogických center zaměřených na jednotlivá postižení a spravujících určité území (většinou v krajských městech).

Informace pro zpracování bakalářské práce jsem čerpala z odborné literatury, různých médií a dotčených zákonů a vyhlášek. Dále formou dotazníkového šetření s rodiči dětí,

rozhovorem s pedagogy a lidmi pracujícími s dětmi s Poruchami autistického spektra a analýzou získaných dat z obou šetření.

Teoretická část bakalářské práce se věnuje charakteristice Poruch autistického spektra, vývoji a diagnostice těchto poruch, legislativní úpravě vzdělávání, odborné péči a organizacím věnujícím se těmto lidem. Dále potom vzdělávacím institucím specializovaným pro vzdělávání dětí s Poruchou autistického spektra, organizacím zabývajícím se touto problematikou, poskytování odborné péče a nabídce volnočasových aktivit v okrese Znojmo. Pomocí rozhovorů s pedagogy a dotazníkového šetření mezi rodiči dětí budu zjišťovat praktické možnosti při výběru a zařazování dětí s Poruchami autistického spektra do základních škol, volnočasových, mimoškolních aktivit a dostupnost odborné péče v okrese.

V závěru vyhodnocuji zpracovaná data, uvádím eventuální nedostatky v dostupnosti péče a služeb dětem a navrhuji možná zlepšení a rozložení poskytovaných služeb a odborné péče.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 PORUCHY AUTISTICKÉHO SPEKTRA

Poruchy autistického spektra, také nazývané jako pervazivní vývojové poruchy, patří k nejdůležitějším poruchám dětského mentálního vývoje. Spektrum vyjadřuje skupinu určitých odchylek ve vývoji dítěte. Je to celoživotní neurovývojová porucha, která ovlivňuje sociální a komunikační schopnosti jedince. To znamená, jak se jedinec chová k ostatním a jak s nimi komunikuje. Důsledky poruchy jsou, že špatně vyhodnocuje příchozí informace - nerozumí dobře tomu, co vidí, slyší a prožívá - z toho plynou problémy v oblasti komunikace, sociálního chování a představitosti. Odlišný sociální vývoj můžeme pozorovat již u jednoletého dítěte. Zdravé děti komunikují, vyhledávají sociální interakce - oční kontakt, doteky - a reagují na ně. Děti s Poruchou autistického spektra se očnímu kontaktu většinou vyhýbají, nekomunikují a mají potíže při učení se běžné každodenní mezilidské interakce. Správně nechápou pocity jiných lidí. Častým projevem je nadměrná nebo naopak nedostatečná citlivost na doteky, zvuky či pohyby, impulzivní jednání. Dochází k opožděnému vývoji řeči, s problémy ji smysluplně využívat a u některých jedinců se řeč nevyvine vůbec. Někteří komunikují jen jednotlivými slovy, nebo opakují naučenou frázi, bez ohledu na vhodnost v dané situaci. Většinou nejsou schopni udržet téma rozhovoru, mluví o svých zájmech, koníčcích, stále dokola. Neumí navazovat přiměřeně kontakty s vrstevníky, proto často zůstávají stranou, nemají přátele, i když by zájem o sblížení se s vrstevníky měli. Většinou se upínají na nějakou činnost nebo oblast zájmu, nemají rádi změny. I sebemenší změna v denním režimu, postupu, na který jsou zvyklí při vykonávání určité činnosti, v nich může vyvolat nepřiměřené reakce – výbuchy hněvu, vzdor, agrese.

Autismus se rozděluje do tří kategorií podle úrovně adaptability - funkčnosti. Funkčnost se vztahuje především ke schopnostem v sociální oblasti, k úrovni vyjadřování a porozumění, k míře problémového chování, ke schopnosti funkčně trávit volný čas a celkové úrovni intelektu. (Thorová, K., 2008)¹

¹ Thorová Kateřina – klinická psychologka, jako jedna z prvních se specializovala na práci s dětmi s PAS, je zakladatelkou Asociace pomáhající lidem s autismem (APLA), publikuje řadu odborných knih spojených s touto problematikou

- Nízko funkční autismus - tito lidé bývají velice uzavření, s velkými obtížemi navazují kontakty. Úroveň jejich intelektu je v rozmezí těžké mentální retardace. Potřebují celoživotní péči, nejsou schopni samostatného života.
- Středně funkční autismus – v navazování kontaktů jsou pasivní, v řeči se objevují zvláštnosti - záměna zájmen, nelogické spojení, echolálie (opakování slyšených slov). Jejich intelekt je v rozmezí lehké až středně těžké mentální retardace. Nejsou schopni samostatného života, potřebují celoživotní dohled.
- Vysoce funkční autismus - základní sociální a komunikační schopnosti mívají tito lidé zachovány. Nechápují sociální normy, proto se občas zdají výstřední, nevychovaní až hrubí. Komunikují bez ohledu na téma rozhovoru, obvykle o svých oblíbených tématech. Jejich intelekt je v hraničním pásmu či v pásmu normy, mohou dosahovat až nadprůměrného intelektu. Tito lidé jsou schopni samostatného života, založení rodiny, zaměstnání.

1.1 Autismus v historii

O autismu se poprvé zmiňuje švýcarský psychiatr Eugene Bleuler již v roce 1911. Název vymyslel podle řeckého slova pro „sám, já“, aby si popsal problémy zkoumaných schizofreniků při komunikaci s druhými lidmi. Jako samostatnou diagnózu ji však poprvé použil v roce 1943 psychiatr Leo Kanner, kdy pozoroval skupinu jedenácti dětských pacientů s narušením sociálního kontaktu a komunikace a abnormálními reakcemi na běžné podněty z prostředí. Zavedl pojem raný infantilní autismus, v dnešní době používáme termín dětský autismus. Na základě jeho teorie a poznatků se v 50. až 60. letech za vznik autismu považovaly emocionální příčiny. Jako hlavní příčina se uváděla špatná, emočně chladná výchova rodičů, především matky. Z toho důvodu byly děti odebírány z rodin a umístovány do různých ústavů. Děti s postižením autismu se považovaly za nevzdělavatelné, přinejlepším byly umístěny do internátních škol. Terapie se zaměřovala na rodiče, na změnu přístupu k dítěti ve výchově. Nezávisle na L. Kannerovi pozoroval Hans Asperger skupinu čtyř chlapců se zvláštními odchylkami v chování. Kladl důraz na určitou psychopatologii v oblasti sociální komunikace, řeči a myšlení. Na základě své diagnostiky léčil děti trpící autistickou psychopatií, založil pro ně specializované oddělení, na kterém byly zahájeny

první vzdělávací programy. Ty se skládaly z řečové terapie, přehrávání a nácvičku rolí a z tělesného cvičení. Zavedl pojem autistická psychopatie. Tento termín nahradila v roce 1981 Lorna Wingová² pojmem Aspergerův syndrom.³

V současné době je autismus řazen do skupiny neurovývojových poruch, které charakterizuje vrozené poškození některých funkcí mozku. Ne vždy se jedná o dědičné onemocnění, ale podle studií s dvojčaty se dá předpokládat výskyt autismu u obou sourozenců, u jednovaječných dvojčat je pravděpodobnost výskytu autismu u obou dětí dokonce vyšší jak 50 %. U dalších narozených sourozenců je riziko postižení autismem méně jak 20 %. Vzdělávání je uskutečňováno podle míry intelektového poškození, buďto ve specializovaných zařízeních nebo formou integrace do běžného vzdělávacího systému.

1.2 Typy Poruch autistického spektra v současné době

V současné době odborníci dělí Poruchy autistického spektra do jednotlivých diagnóz. V České republice se jednotlivé diagnózy klasifikují podle desáté revize Mezinárodní Klasifikace Nemocí a přidružených zdravotních problémů (MKN-10) vydané v roce 1996. V české republice je aktualizovaná verze v platnosti od 1. 1. 2013. Dle MKN – 10 dělíme Poruchy autistického spektra následovně:

F 84.0 – Dětský autismus – je jádrem Poruch autistického spektra. Míra závažnosti poruchy bývá různá. Od nízko funkční formy až po vysoce funkční autismus. Problémy se musí projevit ve všech posuzovaných oblastech, většinou do 3 let věku dítěte. Tito jedinci netrpí pouze poruchami v hlavních oblastech sociální komunikace, spolupráce a představitosti. Mohou trpět mnoha jinými dysfunkcemi, projevujícími se navenek jiným až abnormálním chováním. Trvají na rituálech, mají odpor ke změnám a bez ohledu na okolí nebo situaci provádí stereotypní pohyby. Řečový vývoj je silně narušen, někdy se řeč nevyvine vůbec.

² Lorna Wingová – přední britská lékařka, do praxe zavedla pojem Aspergerův syndrom a triádu problematických oblastí u autistů (potíže v komunikaci, představitosti a sociálním kontaktu), publikuje odbornou literaturu.

³ Thorová, Kateřina. Poruchy autistického spektra. Praha: Portál, 2006.

F 84.1 – Atypický autismus – vývojová porucha, u které se neprojeví všechny hlavní prvky dětského autismu nebo je diagnostikována až po 3. roku věku dítěte. Tyto děti mají některé oblasti vývoje poškozeny méně než děti s klasickým autismem (lepší sociální, komunikační schopnosti nebo nepřítomnost stereotypních zájmů). Tato diagnóza se také připisuje dětem s hlubokou až těžkou mentální retardací nebo dětem s projevujícími se více vadami. Dříve byl používán název autistické rysy. V budoucnu by se tato diagnóza již neměla používat, měl by být určen přesný druh autismu.

F 84.2 – Rettův syndrom – postihuje pouze dívky. Počáteční vývoj je normální, ale v období mezi 6. až 18. měsícem věku dítěte dochází k částečné nebo úplné ztrátě doposud získaných dovedností. Jedná se především o ztrátu funkčních pohybů rukou, opožděný vývoj řeči, komunikace. Tyto dovednosti postupem ztrácí úplně. Autistické chování se projeví většinou do 4. let věku dívky, ztrácí zájem o okolí, nekomunikují. Naopak kolem 7. roku začínají mít o okolí zájem, komunikují většinou pomocí očí (bez řečových schopností), rozumí tomu, co jim ostatní říkají. Téměř všechny takto postižené dívky jsou na intelektové úrovni hluboké mentální retardace. U této diagnózy, jako jediné z poruch autistického spektra, je znám gen, který způsobuje z 80% tuto poruchu.

F 84.3 – Jiná dezintegrační porucha – je charakteristická tím, že po zcela normálním vývoji dítěte (minimálně do dvou let věku) nastává ztráta doposud získaných dovedností a schopností. Většinou se projevuje mezi druhým a čtvrtým rokem dítěte. Tato fáze trvá i několik měsíců, poté nastupuje setrvalý stav. V některých případech se dovednosti a schopnosti opětlepší, ale nikdy už dítě nedosáhne standardního vývoje. Děti s tímto postižením zůstávají většinou těžce mentálně retardované. Projevy poruchy jsou stejné jak u autismu – stereotypní pohyby, nezájem nebo obtížně navazovaný sociální kontakt, komunikace.

F 84.4 – Hyperaktivní porucha spojená s mentální retardací a stereotypními pohyby – u této poruchy se nevyskytuje narušení sociální komunikace, ale jsou přítomny stereotypní pohyby, mentální postižení a hyperaktivita. Při této poruše má hyperaktivita tu zvláštnost, že nereaguje na léčiva podávaná při „běžné“ hyperaktivitě a liší se i tím, že v pubertě je hyperaktivní chování nahrazeno hypoaktivním (snížená aktivita).

F 84.5 – Aspergerův syndrom – jde v podstatě o vysoce funkční formu autismu. Řečové schopnosti jsou vyvinuty v normě, někdy i nadprůměrně, intelekt je také zachován, někdy i nadprůměrný. Ve škole se dítě dobře učí fakta, počty, seznamy věcí. Chybí jim abstraktní myšlení, mívají proto potíže v některých předmětech (např. najít vhodné slovo pro odůvodnění psaní s/z, t/d v zadaném slově), nechápu ironii, metaforu. Jsou pohybově neobratní, chování může působit podivínsky, nevhodně dané situaci. Společnost vrstevníků většinou vyhledávají, ale neumí se chovat přiměřeně situaci. Nemají cit pro verbální komunikaci, jsou egocentričtí. Proto nebývají vrstevníky dobře přijímáni a zůstávají na okraji kolektivu. Vyžadují stereotyp, mají jednostranné zájmy, v napjatých situacích se může objevit i sebepoškození.

F 84.8 – Jiné pervazivní vývojové poruchy - v Evropě se příliš často tato diagnóza nepoužívá. Diagnostická kritéria nejsou přesně definována. Kvalita komunikace, sociální interakce i hry je narušena, ale ne v takové míře, aby odpovídala diagnóze autismu nebo atypického autismu. U některých dětí je výrazně narušená oblast představivosti. (<http://www.vzdelavaniaautismus.cz/o-autismu>)

F 84.9 – Pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná – tato diagnóza je určována tehdy, má-li dítě určité autistické rysy, ale nehodí se ani na jednu z předcházejících diagnóz poruch autistického spektra. Ať už je to kvůli nízkému věku dítěte nebo nízké úrovni jeho vývoje.

V České republice s diagnózou spadající do Poruch autistického spektra, žije v dnešní době přibližně 1% obyvatel. Čtyřikrát častěji jsou postižení chlapci než dívky.

1.3 Zvláštní potřeby a problémy ve vzdělávání dětí s PAS

Míra postižení dětí s Poruchou autistického spektra je u každého individuální. Jak po stránce intelektové, tak z důvodu možných přidružených poruch, mírou autistických projevů a nerovnoměrným vývojem. Proto ke každému dítěti musí být individuální přístup. Najít si způsob komunikace, kterým by dítě pochopilo, co se po něm žádá, ale také pochopení sdělovaných informací od dítěte. Tyto děti se neučí pouze školní látce, ale také navazování sociálních vztahů, komunikaci, sebeobsluze a částečně i sebeovládání. Proto je klasická školní výuka podporována terapeutickou činností. Míra úspěchu hodně souvisí s osobností

pedagoga, jeho schopností empatie, kreativity a komunikaci s ostatními pečujícími o dítě (rodiče, odborníci, poradenská centra).

Při vzdělávání se v současné době nejvíce využívá forma strukturovaného učení. Tento postup vychází z principů TEACCH programu, který byl sestaven v USA rodiči a odborníky jako reakce na tvrzení, že autistické děti jsou nevzdělávatelné. Zaměřuje se na odstranění nedostatků vyplývajících z diagnózy Poruchy autistického spektra a zároveň podporuje rozvoj silných stránek dětí. Strukturované učení je schváleno jako oficiální program vzdělávání Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Řídí se třemi základními principy – strukturalizace, individualizace a vizualizace.⁴

Strukturalizace – uspořádání – můžeme rozdělit do tří skupin

- strukturalizace prostředí – jde o přizpůsobení prostředí, ve kterém výuka probíhá. Rozdělení prostoru na jednotlivé sektory a určení jejich funkce. Stačí je rozdělit barevně odlišeným kobercem, paravánem či jinak opticky. Dítě tím získá jistotu a předvídatelnost, co se kde v daném místě dělá. Individuálně se prostor upravuje, pokud má dítě své zvláštní potřeby – např. sedí samo v lavici, aby mu nikdo nezasahoval do jeho prostoru, při sklonech k utíkání se může lavice dát třeba do rohu místnosti a dítě se posadí do prostoru mezi zdí a lavicí. V žádném případě by ale neměly být tímto stylem odděleny od ostatních dětí, zbytek rozložení vybavení se tomu přizpůsobí (pokud ovšem dítě izolaci nevyžaduje). Také je praktické mít poblíž nějakou menší místnost, kam se děti mohou chodit uklidnit, pokud nepřiměřeně reagují na nějaký podnět nebo je něco vyruší a dostanou záchvat zlosti nebo agrese.⁵
- strukturalizace času – jde o zavedení a dodržování časového harmonogramu určitých činností. Dítě tím získá přehled o tom, kdy co bude dělat, může se na to připravit a tím se odbourávají další možné nežádoucí reakce – odmítání pracovat, agrese, vzdor. Může se jednat o denní režim, rozepsaný do časových úseků, omezení délky

⁴ Čadilová, V; Žampachová, Z. Strukturované učení. Praha: Portál, 2008

⁵ <http://www.vzdelavaniautismus.cz/vzdelavani-a-autismus>, 5. 4. 2014

určité činnosti na danou dobu (např. pouze hodinu denně na počítači spojenou se zapsáním v denním rozvrhu a podpořeno načasováním budíku se signalizací ukončení činnosti), dostatečně předem a opakovaně informovat dítě o činnosti běžně nevykonávané (návštěva lékaře, výlet ...). Děti s vysoce funkční poruchou se tímto způsobem mohou i naučit si uspořádat denní i dlouhodobější rozvrh sami, pro možné samostatné fungování v dospělosti.

- strukturalizace činností – vytvoření a dodržování postupu při určitých činnostech nebo souboru činností. Např. po použití toalety si umýt ruce; po hodině uklidit věci do aktovky; v jakém pořadí si oblékat oblečení; při přípravě na spaní – navečeřet se, jít na toaletu, vykoupat se, vyčistit zuby, obléci pyžamo a jít spát. Tento sled jednotlivých úkonů můžeme buďto rozepsat slovně nebo podpořit obrázky jednotlivých činností.

Vizualizace - jedná se o vizuální podporu strukturalizace pro děti.

- denní rozvrh, postupy činností, to vše pro lepší přehled podporujeme „viděním“ té určité věci. Podle intelektu můžeme znázorňovat pomocí předmětů, fotek, piktogramů (Příloha č. 1) nebo psanou formou. Pomáhá jim zorientovat se bez pomoci představivosti (která ve většině případů není rozvinutá). Obrázky podporujeme i školní výuku, například vyjmenovaná slova s obrázky (Příloha č. 2), počty podle počtu určité věci na obrázku atd. Učebnice nebo materiály schválené MŠMT výhradně pro autisty neexistují. Záleží proto na aktivitě pedagoga a rodičů, jaké dítě využívá pomůcky. Vzhledem k nízkému počtu specializovaných vydavatelství a prodejen jsou vizuální pomůcky natolik drahé, že většinu si rodiče a pedagogové vyrábí sami.⁶
- do formy vizualizace můžeme zařadit i tzv. motivační tabulku (Příloha č. 3) – jedná se o tabulku, kde jsou znázorněny určité cíle nebo zásady chování, kterých bychom s dítětem chtěli dosáhnout (odstranění agresivního chování, podpora spolupráce s pedagogem atd.). Tyto cíle musí být ale nastaveny tak, aby dítě mělo možnost je splnit. Dále se tabulka dělí na určitá časová období, většinou dny. Součástí jsou

⁶ <http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1253>, 5. 4. 2014

i barevné žetony, které se každý den umisťují na tabulku za splnění nebo nesplnění úkolu. Dítě tak má znázorněno vizuálně, jak si v plnění úkolu stojí. Na konci určitého časového úseku je vždy stanovena za splnění úkolu určitá odměna, korespondující se zájmy dítěte, aby to pro něj bylo zajímavé a motivační (např. se zajímá o vláčky, tak za měsíc řádného plnění úkolu jako odměnu dostane nový vláček). Potrestání ale nastává okamžitě ten den, kdy nebylo splněno a to většinou zákazem oblíbené činnosti na ten určitý den. Aby byla podpořena motivace i po nezdařeném denním úkolu, jsou většinou v delším časovém úseku povoleny nezdary. Počet povolených nezdarů záleží na časovém úseku a míře schopností dítěte.⁷

Individuálizace – zásada přistupování k dítěti individuálně. Každý je jiný jak po stránce intelektové a komunikační tak po stránce zájmové. Proto jsou všechny činnosti, pomůcky, postupy, styl hodnocení, vytvářeny podle potřeb jednotlivce. Ve školství je to hlavně Individuální vzdělávací plán (IVP). Ten dítěti vypracovává ředitel příslušné ZŠ za podpory pracovníků Speciálně pedagogického centra (SPC) na základě hodnocení odborníků. Je tvořen na určité časové období (půl rok, školní rok) a je v něm určeno, co by se mělo dítě naučit (školní látku, sebeobsluhu, komunikaci), v jakém prostředí, složení pedagogického týmu (asistent pedagoga), délka výuky, způsob hodnocení.⁸

Problémy ve vzdělávání dětí s Poruchou autistického spektra vychází z podstaty postižení. Špatně komunikují, nevydrží se dlouho soustředit na jednu činnost, nesnáší změny. Často také zapomínají již naučené, proto se proces učení jedné věci musí opakovat až několikrát. Na druhé straně to mohou být problémy v komunikaci mezi pedagogy, odborníky a rodiči. Na míře jejich spolupráce závisí velká část úspěchu vzdělávacího a výchovného procesu. Také neinformovanost pedagogů na běžné základní škole může vyvolat problém ve vzdělávání dítěte. Z neinformovanosti plyne obava až strach z chování dítěte a neochota jej přijmout do běžného vzdělávacího zařízení a dítě může být nuceno navštěvovat specializovanou školu pro žáky s Poruchami autistického spektra nebo dokonce školy

⁷ Čadilová, V; Žampachová, Z. Strukturované učení. Praha: Portál, 2008

⁸ Jak má vypadat individuální vzdělávací plán. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 2014.04.05]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/jak-ma-vypadat-individualni-vzdelavaci-plan>

praktické či speciální. Potom dítě trpí z důvodu nevhodnosti dané školy pro výši svého intelektu, vzdálenosti od bydliště.

2 LEGISLATIVA, ODBORNÁ PÉČE

Vzhledem k různorodosti postižení dětí s Poruchami autistického spektra se touto problematikou zabývají odborníci z více oblastí - školství, zdravotnictví, poradenství. Po roce 1989 Česká republika ratifikovala mimo jiné Listinu základních práv a svobod, Úmluvu o právech dítěte a Úmluvu o právech osob se zdravotním postižením. Tímto přijetím se zavázala dodržovat zásady v těchto dokumentech uvedené a případné dosavadní nedostatky řádně legislativně ošetřit. Na základě tohoto byl upraven i zákon o vzdělávání dětí se zdravotním postižením, legislativa týkající se podpory rodinné péče o tyto děti a opatřeními zabezpečena odborná péče a poradenství a jejich dostupnost.

2.1 Právní úprava zařazení dětí s PAS do vzdělávacího systému

Zařazení dětí s Poruchou autistického spektra a výběr vhodného vzdělávacího programu upravuje Zákon o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (dále jen Školský zákon). Jako hlavní právo a zároveň povinnost mají i děti s Poruchou autistického spektra splnit povinnost školní docházky. Tato je povinná po dobu devíti školních roků, nejdéle ale do roku, kdy žák dovrší v daném školním roce sedmnácti let, v zákonem daných podmínkách lze věk pro plnění povinné školní docházky prodloužit až do 26- ti let žáka. Může se tak stát u žáka s hlubokou mentální retardací, s více vadami, autismem a to se souhlasem zřizovatele dané školy. Každý žák má právo se vzdělávat ve škole místně příslušné podle svého bydliště. Žáci s Poruchou autistického spektra mají více možností vzdělávání se. Jsou dané mírou mentálního postižení a přidružených chorob. O vhodnosti dané školy a způsobu vzdělávání rozhodují rodiče na základě doporučení odborníků (dětských psychologů, psychiatrů a především pracovníků SPC).

Možnosti vzdělávání žáků s PAS:

- integrací do tříd běžných základních škol
- zařazením do tříd speciálně zřízených pro žáky s Poruchami autistického spektra
- integrací do tříd zřízených pro žáky s jiným zdravotním postižením
- individuálním vzděláváním – upravuje Školský zákon § 41
- jiným způsobem vzdělávání

Do tříd v běžných základních školách bývají většinou integrovány děti s vysoce funkčním autismem a Aspergerovým syndromem. Na základě posudků a doporučení jim může být přidělen asistent pedagoga. Žádá o něj ředitel ZŠ příslušného zřizovatele (Krajský úřad). Asistent pedagoga je poskytován žákovi bezplatně. Zajišťuje pomoc pedagogickým pracovníkům při výchově a vzdělávání žáka, komunikací mezi žákem, pedagogem, rodiči a poradenskými centry. Žákovi samotnému pomáhá přizpůsobit se školnímu prostředí, při přípravě na výuku, při samotné výuce. Také s nácvikem zvládnutí krizových situací ve škole, komunikaci a toleranci se spolužáky.

Děti s větší mírou postižení bývají zařazovány do speciálních tříd, zřízených pro žáky s Poruchami autistického spektra nebo integrací do tříd pro žáky s jiným zdravotním postižením, Speciálních nebo Praktických škol. Doporučení při výběru druhu ZŠ záleží na míře mentálního postižení, popř. přidružených nemocí. Asistent pedagoga bývá většinou pro několik dětí najednou, nemá každé dítě svého.

Základní škola speciální – zde se vzdělávají převážně žáci se středním až těžkým mentálním postižením. Škola je plně přizpůsobena potřebám žáků – nízký počet žáků ve třídě, pedagogové jsou speciálně vzděláváni, třídy a časový rozvrh vyučování jsou přizpůsobeny žákům, mají speciální učebnice a pracovní sešity. Prostředí bývá klidné, bez rušivých momentů – např. mezi jednotlivými vyučovacími hodinami nezvoní školní zvonek. Při výuce je kladen důraz na vypěstování návyků a dovedností samostatnosti a sebeobsluhy, potřebných ke snižování závislosti na péči ostatních osob. (Švarcová, 2006, s. 78-79) Absolvováním vzdělání na ZŠ speciální žák dosahuje stupně základy vzdělání.

Základní škola praktická – zde jsou vzděláváni žáci s lehkým mentálním postižením, kteří kvůli svému handicapu nezvládnou výuku v běžné základní škole. Výuka je zaměřena na sebeobsluhu, výchovu k pracovním činnostem, socializaci. Cílem je zapojení se do běžného života a společnosti. Vzdělávání probíhá pomocí výchovně vzdělávacích prostředků a metod dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí, dovedností a rozvoje osobnostních kvalit při respektování jejich individuálních zvláštností. Absolvováním ZŠ praktické získává žák stupeň základní vzdělání, jako na běžné ZŠ. Proto může dále pokračovat ve středním vzdělávání pro něj vhodném.

Pokud je dítě natolik zdravotně postiženo, že by docházku do žádné z uvedených základních škol nezvládlo, mohou rodiče na základě doporučení SPC nebo Pedagogicko psychologické

poradny požádat o individuální vzdělávání ředitele místně příslušné ZŠ. Toto vzdělávání může být pouze na 1. stupni základní školy. Každé pololetí musí žák vykonat zkoušky z příslušného učiva a je klasifikován. Výdaje spojené s individuálním vzděláváním hradí rodiče sami. Výjimkou jsou učebnice a základní školní potřeby, speciální učebnice a didaktické a kompenzační učební pomůcky (Školský zákon § 41).

2.2 Odborná péče a podpora

Diagnózu Porucha autistického spektra stanovuje dětský psychiatr, klinický psycholog nebo dětský klinický psycholog. Vyšetření probíhá formou rozhovoru s rodiči o způsobu chování dítěte, vývoji od raného dětství, rodinné anamnéze. Dále specializovanými psychologickými testy. K těmto odborníkům se nadále dochází na kontrolní vyšetření vývoje, konzultace, popř. na opatření krizových situací medikací (především agrese). Lékařská zpráva je součástí k opatřením pro následnou péči, kterou u žáků základních škol provádí především SPC s příslušnou orientací, popř. jiná organizace zabývající se pomocí lidem s Poruchami autistického spektra.

Speciálně pedagogické centrum (SPC) – školské poradenské zařízení poskytující poradenské služby žákům, jejich rodičům a školám. Je zde k dispozici speciální pedagog, psycholog a sociální pracovník. Tyto služby jsou poskytovány bezplatně. SPC jsou zřizována se zaměřením na určitý druh postižení a zabývají se: vyhledáváním žáků s postižením, speciálně pedagogickou a psychologickou diagnostikou, poradna pro rodiče a pedagogické pracovníky těchto dětí, pomoc při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu, rehabilitace – terapie, poradna při výběru středoškolského, popř. vysokoškolského vzdělávání a zaměstnání. Ve většině případů bývá při SPC zřízena i speciální MŠ a ZŠ pro žáky s příslušnými vadami.

Individuální vzdělávací plán – vypracovává ředitel školy společně s rodiči a SPC na základě vyhodnocení lékařských zpráv a vyšetření v SPC. Je v něm uvedeno, v jak početné třídě může žák studovat, zda potřebuje asistenta pedagoga, kompenzační a učební pomůcky a jejich výčet. Dále obsahuje cíl vzdělávání, časový rozvrh učiva, jakým způsobem mu bude

zadávána práce, způsob hodnocení. Je vypracován v souladu se školním vzdělávacím programem příslušné školy, ve které je žák zařazen.⁹

V některých případech je dítě natolik zdravotně postiženo, že při docházce do ZŠ musí být přítomna osoba zajišťující jeho péči. Jedná se především o osobní asistenty, kteří ale nejsou placeni z prostředků vzdělávacího zařízení. Rodiče si jejich služby hradí sami a to především z příspěvku na péči. Tento příspěvek vyplácí Úřad práce a jedná se o jednu z možností státní sociální podpory pro osoby se zdravotním postižením. Tento příspěvek je určen na úhradu služeb pro zdravotně postiženého a to z důvodu zajištění pomoci při sebeobsluze a samostatném důstojném životě. Příjemce sám rozhoduje, kdo mu danou službu bude poskytovat (osoba blízká, poskytovatel sociálních služeb).

2.3 Organizace zabývající se dětmi s PAS

Nejrozšířenější organizací věnující se lidem s Poruchami autistického spektra je v České republice APLA o. s. (Asociace pomáhající lidem s autismem). Má celorepublikovou působnost s pobočkami v jednotlivých krajích. Věnuje se rozvíjení informovanosti odborné i laické veřejnosti, pořádá školení rodičů a odborníků pracujících s osobami s Poruchami autistického spektra, zabývá se poradenskou činností pro pedagogy a školská zařízení. Pro samotné osoby s Poruchami autistického spektra poskytuje poradenství, pořádá zájmové kroužky, letní tábory, zajišťuje osobní asistenci ve volném čase ať už formou služby osobního asistenta nebo dobrovolnickou činností. Pořádá různé akce jako např. workshopy, výstavy prací osob s Poruchou autistického spektra, plesy, doprovodné akce k významným dnům (např. průvod ke Světovému dni informovanosti o autismu, Vánoční koncerty apod.), které mají přiblížit veřejnosti, jací vlastně tyto lidé jsou a tyto osoby podpořit. Publikují literaturu pro odbornou i širokou veřejnost týkající se problematiky, provozují webové stránky www.apla.cz a www.autismus.cz.

Občanské sdružení Autistik – organizace byla založena v roce 1994 rodiči osob s Poruchami autistického spektra. Funguje na základě dobrovolnictví ze strany členů sdružení. Je členem

⁹ Jak má vypadat individuální vzdělávací plán. Národní ústav pro vzdělávání [online]. [cit. 2014.04.05]. Dostupné z <http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/jak-ma-vypadat-individualni-vzdelavaci-plan>

mezinárodních organizací Autism-Europe a Světovou autistickou organizací (WAO), spolupodílí se na mnoha mezinárodních projektech spojených s problematikou autismu. Pořádají pobyty pro rodiče s dětmi s Poruchami autistického spektra, výstavy jejich prací. Také zajišťují školení výukového programu TEACCH a přednášky ve spolupráci se světovými odborníky, překlady odborné světové literatury.¹⁰

V České republice jsou zřízeny i jiná občanská sdružení zabývající se problematikou autismu. Jsou to většinou místní organizace zabývající se poskytováním volnočasových aktivit lidem s Poruchami autistického spektra, půjčováním kompenzačních pomůcek a odborné literatury, podporou odborné péče (vyhledávání odborníků pracujících s osobami s autismem a zajišťování jejich spolupráce) a komunikací s příslušnými úřady o zlepšení podmínek osob s Poruchami autistického spektra a informovanosti veřejnosti v místě působení.

Dalšími organizacemi poskytujícími služby zdravotně postiženým jsou poskytovatelé sociálních služeb registrovaní u příslušného Krajského úřadu. Poskytují služby pouze zaregistrované (např. osobní asistent, zapůjčení kompenzační pomůcky). Tyto služby si hradí klient sám ze svých zdrojů. Největším poskytovatelem sociálních a zdravotních služeb v České republice je Charita Česká Republika. V současné době má 348 farních, městských a oblastních Charit zajišťujících sociální a zdravotní služby a charitní služby (<http://www.charita.cz/o-charite/organizacni-struktura/>. 5. 4. 2014).

¹⁰ Autistik o. s. O nás. Autistik.cz [online]. [cit. 2014.04.05]. Dostupné z <http://www.autistik.cz/O-nas>

3 MOŽNOSTI DĚTÍ S PAS V OKRESE ZNOJMO

Okres Znojmo je součástí Jihomoravského kraje. Má celkem 111 380 obyvatel, z toho 17 032 žáků, studentů, učňů.¹¹ Základní vzdělávání probíhá na 66 základních školách. Největší obcí okresu je město Znojmo s necelými 34 000 obyvateli a sedmi základními školami.

3.1 Možnosti dětí s PAS při výběru ZŠ v okrese Znojmo

V okrese Znojmo jsou zřízeny dvě Speciální školy, zaměřené na děti s Poruchami autistického spektra, ve kterých se vzdělávají žáci s lehkým, středně těžkým až těžkým mentálním postižením.

Základní škola, Hrádek u Znojma – sídlí v Hrádku u Znojma a má dvě odloučená pracoviště – Zámek Břežany v Břežanech a Emin zámek v Hrušovanech nad Jevišovkou.

- Hrádek 203 – poskytuje vzdělávání žákům se zdravotním postižením, zejména s mentálním postižením a se souběžným postižením více vadami a autismem. Jedná se o malotřídní školu (více ročníků spojených v jedné třídě)
- Zámek Břežany – zřízena speciální třída pro klienty zámku (Domov pro osoby se zdravotním postižením, chráněné bydlení), kteří si zde plní povinnou školní docházku k získání základního vzdělání. Pořádají se zde také kurzy pro dospělé klienty k získání základů vzdělání.
- Emin zámek – zde pracovníci ZŠ pořádají kurzy k získání základů vzdělání pro klienty (Domov se zvláštním režimem určený především osobám s duševním onemocněním, ohrožené závislostí nebo závislé na návykových látkách, s mentálním postižením, se zdravotním postižením). (<http://www.zshradek.estranky.cz/>)

¹¹ Sčítání lidu, domů a bytů 2011; 25. 03. 2014;

http://www.scitani.cz/data/2000013/OKRESY/Znojmo/SPOK151_40762.pdf

Mateřská škola, Základní škola a Praktická škola, Znojmo, Horní česká 15 – tato škola poskytuje vzdělávání žáků s lehkým, středně těžkým a těžkým mentálním postižením a žáků s více vadami.

- odloučené pracoviště ul. Mládeže 10, Znojmo – zde je zřízena třída Mateřské školy pro děti s Poruchami autistického spektra. Tato třída je součástí Dětského centra.
- Veselá 8, Znojmo – zde probíhá výuka žáků s Poruchami autistického spektra. Jsou zde zřízeny dvě třídy pro tyto žáky. Je zde i internát pro žáky z odlehlých obcí, zajištěný potřebným pedagogickým personálem.¹²

Speciální třídy pro vzdělávání dětí s lehkým, středně těžkým až těžkým mentálním postižením, jsou zřizovány ve větších obcích v běžných Základních školách, jako např. ZŠ Miroslav, ZŠ Ivančická – Moravský Krumlov, ZŠ Lubnice.

Další možností vzdělávání je integrace žáků do běžných tříd ZŠ. Podle míry postižení jim může být poskytnut asistent pedagoga. Záleží na hodnocení a doporučení odborníků, míry jednotlivých problémů dítěte a na domluvě rodičů a vedení školy.

3.2 Odborná péče a podpora osob s PAS v okrese Znojmo

V okrese Znojmo je jedna nemocnice, mezi poskytovanými službami pro děti s Poruchami autistického spektra je zde pouze Dětská neurologická ambulance přímo v nemocnici a odloučené pracoviště v Dětském centru. Odborná péče dětského nebo klinického psychologa je poskytována v soukromých lékařských ambulancích. Dětský psychiatr na Znojemsku neordinuje žádný, rodiče s dětmi dojíždí do Brna.

Pedagogicko psychologická poradna ve Znojmě zajišťuje diagnostiku a péči pro děti se specifickými vývojovými poruchami učení, hyperaktivitou a pro děti nadané. Děti a žáci s Poruchou autistického spektra ze Znojmského okresu jsou v péči Speciálně pedagogického centra v Brně na ulici Štolcová. Toto centrum je zřízeno při autistické ZŠ a MŠ. Pracují v něm 2 psychologové, 4 speciální pedagogové a 1 sociální pracovník. Péči

¹² <http://www.specialniskolyznojmo.cz/?q=node/37>

poskytují v rámci celého Jihomoravského kraje. Zajišťují diagnostiku, pomoc při zařazení dítěte do ZŠ a při tvorbě individuálního vzdělávacího plánu, následné poradenství pro rodiče i pedagogy a kurzy nácviku sociálních dovedností a komunikace, zájmové kroužky. Také zajišťují osobní návštěvy na školách, kde jsou zařazení žáci s Poruchou autistického spektra, pro přímou konzultaci výchovných a učebních problémů a případných úprav individuálního vzdělávacího plánu. (<http://www.autistickaskola.cz/spc>. 5. 4. 2014)

3.3 Organizace věnující se osobám s PAS v okrese Znojmo

Největším poskytovatelem služeb pro osoby s postižením je Oblastní charita Znojmo. Nabízí služby osobního asistenta v domácím prostředí, při školní docházce, trávení volného času (vycházky, doprovod na různé akce). V rámci služeb osobního asistenta je možnost navštěvovat hernu v Klubu s asistencí. Této službě mohou využívat děti s osobním asistentem. Je přizpůsobena postiženým dětem, jsou zde k dispozici speciální pomůcky, knihy, hračky, výtvarné potřeby a jiné. Dále provozuje Denní stacionář sv. Damiána Znojmo. Toto zařízení je určeno pro osoby s mentálním postižením, kombinovanými vadami a rysy autismu. Je určené pro osoby ve věku 16 – 65 let. Cílem a náplní pobytu je procvičování a upevňování samostatnosti v sebeobsluze, získání pracovních návyků, zdokonalení samostatné péče o domácnost, navazování a udržování sociálních vztahů a nabízení možností jak samostatně a smysluplně trávit volný čas.

Dětské centrum Znojmo – provozuje Mateřskou školu a denní stacionář pro děti s mentálním postižením a autismem. Nabízí i různé formy terapií – ergoterapie, hipoterapie, individuální terapie apod.

Zámek Břežany, příspěvková organizace – nabízí služby pobytové. Jednak Domov pro osoby se zdravotním postižením v Břežanech – určený převážně osobám s mentálním postižením včetně autismu a to od 16 do 64 let. Poskytují celoroční ubytování, stravování, umožňují vzdělávání a volnočasové aktivity a nabízí i aktivity sociálně terapeutické. Je zde zřízen i denní stacionář pro osoby s mentálním postižením s kapacitou 7 klientů. Dalším pobytovým zařízením je Chráněné bydlení v obci Šanov s kapacitou 11 osob.

Adra o. p. s., Veselá 20, Znojmo - nabízí možnosti trávení volného času, asistence při drobných domácích pracích (nákupy, doprovod k lékaři) a poskytování společnosti v domácím prostředí (čtení, vycházky). Veškerá činnost je bezplatná, zajišťovaná

dobrovolníky. Děti s Poruchou autistického spektra se mohou zapojit i do programu Pět P. Jedná se o sociálně preventivní program. Schůzky dětí a dobrovolníků se konají jednou týdně a na nich se věnují volnočasovým aktivitám dle zájmu dítěte (sport, výtvarná činnost atd.). Program je zaměřený na prevenci sociálních patologií (záškoláctví, krádeže, alkohol, drogy).

Klub Pharos, asociace rodičů a přátel zdravotně postižených dětí, Mládeže 10, Znojmo – sdružují rodiny a přátele dětí se zdravotním postižením. Nabízí zprostředkování služby sociálního poradenství, pořádají psychorehabilitační pobyty, společné volnočasové aktivity (výlety, besídky), muzikoterapii a rehabilitační plavání. Volnočasové aktivity a pobyty jsou určeny pro členy klubu. Členem se ale může stát každý, který chce trávit volný čas se svým dítětem s podobně „postiženými“ lidmi a aktivně se podílet na chodu a akcích klubu. Členy jsou rodiny s dětmi se zdravotním postižením, včetně autistů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMÉ ŠETŘENÍ

V této části se budu věnovat stanovení si cíle práce, tvorbou výzkumných otázek, výběrem respondentů. Dále tvorbou dotazníku pro rodiče dětí s Poruchami autistického spektra a přípravou otázek pro polostrukturovaný rozhovor s jejich pedagogickými pracovníky.

4.1 Stanovení výzkumného problému, cíle práce

Diagnóza Poruchy autistického spektra má velice širokou škálu autistických projevů, míru intelektového postižení a možností přidružených onemocnění. S rozvojem diagnostiky byly jednotlivé diagnózy více specifikovány a přizpůsobeny přístupy k osobám s jednotlivými diagnózami. Z tohoto důvodu není možné vytvořit jeden postup stejný pro všechny, podle kterého by byly děti vzdělávány a vychovávány. Proto také vzdělávání se v oblasti výchovy dětí s Poruchami autistického spektra je záležitost dlouhodobá. Teoretické návody a doporučení se pedagogové naučí praxi aplikovat na jednotlivé děti a situace.

Hlavním cílem mé práce je zjistit, jaké praktické možnosti mají rodiče dětí s Poruchami autistického spektra při výběru a umístění dítěte do ZŠ, jaké volnočasové aktivity a kde mohou děti využívat a jaká je dostupnost odborné péče v okrese Znojmo.

Dílčí otázky práce:

1. Možnosti dětí při výběru ZŠ a volnočasových aktivit ve městech a menších obcích v okrese Znojmo
2. Dostupnost odborné péče – počet a vzdálenost jednotlivých odborníků
3. Informovanost pedagogů o problematice Poruch autistického spektra
4. Praktické využití zákonné možnosti integrace dětí s postižením do ZŠ v okrese Znojmo

4.2 Tvorba dotazníku a otázek pro rozhovor

4.2.1 Tvorba dotazníku pro rodiče dětí s PAS

Cílem dotazníkového šetření bude zjistit, jaké možnosti byly nabídnuty rodičům při nástupu dětí do ZŠ, jakou ZŠ nakonec jejich děti navštěvují. Také k jakým odborníkům a kam

dochází, zda mají děti možnost a zájem navštěvovat nějaké zájmové kroužky a jiné aktivity ve volném čase.

Dotazník bude zcela anonymní, bez udání jména, věku a pohlaví dítěte. Místo bydliště (město, menší obce) bude zjištěno při samotném předání dotazníku rodičům. Pro možnosti orientace ve vhodnosti nabízené ZŠ a volnočasových aktivit bude dána otázka na diagnózu dítěte a také na formu předškolního vzdělávání. Dále bude následovat hlavní část, týkající se třech okruhů zájmu:

- druh ZŠ a místo vzdělávání s ohledem na bydliště
- v péči jakých odborníků a kde je dítě s Poruchou autistického spektra
- jaké volnočasové aktivity a kde tyto děti provozují

V závěru dotazníku dám rodičům prostor pro vyjádření se k případným nedostatkům v péči o děti s Poruchami autistického spektra. Zda výběr z volnočasových aktivit je dostačující a možnost vyjádření jiného nedostatku plynoucího z praktických potřeb dětí s Poruchami autistického spektra.

Vzor dotazníku pro rodiče dětí s Poruchami autistického spektra přikládám k práci jako Přílohu č. 4.

4.2.2 Výběr otázek pro rozhovory s osobami pracujícími s dětmi s PAS

Cílem rozhovorů, bude zjistit aktuální stav při vzdělávání dětí s Poruchami autistického spektra z pohledu pedagogů a osob pracujících s těmito dětmi. Jaké možnosti mají při doplňování vzdělání ohledně této problematiky, jaká poradenská zařízení jim nabízí pomoc. Dále se zaměřím na individuální opatření při výuce dítěte a na nejčastější výukové nebo výchovné problémy. Část otázek bude zaměřená také na osobní názor pedagogů na integraci zdravotně postižených dětí do běžných ZŠ a podmínek s tím spojených. Pro větší možnost sdělení individuálních zkušeností s výukou a výchovou dětí s Poruchami autistického spektra, jsem zvolila formu polostrukturovaného rozhovoru.

Vzor základních otázek k rozhovoru s pedagogy a osobami pracujícími s dětmi s Poruchami autistického spektra uvádím v Příloze č. 5.

4.3 Výběr a oslovení respondentů

K získání respondentů jsem využila dvou možností:

1. Navštívila jsem ZŠ, které se veřejně prezentují vzděláváním dětí s Poruchami autistického spektra. Dohodla jsem se s řediteli/ředitelkami škol na podmínkách umožnění provedení výzkumu. Dotazníky rodičům rozdali pedagogové pracující s těmito dětmi. Bylo to z důvodu opravdu zajištěné anonymity při vyplňování dotazníku. Naše společnost není stále nastavena na pozitivní vnímání jakékoliv odlišnosti od normy, proto rodiče dětí s postižením neradi prezentují veřejně tuto skutečnost. Odevzdání zodpovězeného dotazníku bylo čistě dobrovolné. Zároveň jsem uskutečnila rozhovory s dotčenými pracovníky. Tyto rozhovory byly také dobrovolné, uskutečněné v soukromí. Jména pedagogů neuvádím, většina si přála zůstat v anonymitě.
2. Na základě osobních znalostí rodičů dětí s Poruchami autistického spektra jsem oslovila respondenty i ze škol, které možnost vzdělávání těchto dětí veřejně neuvádí. Na pedagogické pracovníky mě kontaktovali samotní rodiče po jejich vzájemné dohodě. Některé rozhovory probíhaly osobně, některé elektronickou formou.

5 ZPRACOVÁNÍ, VYHODNOCENÍ A POROVNÁNÍ DAT JEDNOTLIVÝCH ŠETŘENÍ

Vzhledem k úzké skupině a počtu respondentů budu získaná data z obou šetření vyhodnocovat kvalitativní metodou. Výsledky z dotazníkového šetření budu prezentovat tabulkovou formou, vybrané otázky doplním grafickým srovnáním. Rozhovory s pedagogy a lidmi pracujícími s dětmi s Poruchami autistického spektra vyhodnotím slovně.

5.1 Dotazníkové šetření

5.1.1 Zpracování dat z dotazníkového šetření

Ke zpracování jsem získala 34 vrácených dotazníků od rodičů dětí s Poruchami autistického spektra. Odpovědi budu hodnotit dohromady, pouze u otázek číslo 8, 9, 10, 11 a závěrečného shrnutí jsem rozdělila děti do dvou verzí skupin:

- Děti z města/ menších obcí – počet 21/13
- Děti s žádnou nebo lehkou/ středně těžkou a těžkou mentální retardací – 20/14

Ke každé otázce vypracuji tabulku s počtem jednotlivých odpovědí na danou otázku a slovně ji ohodnotím.

1. V jakém období byla vašemu dítěti diagnostikována Porucha autistického spektra

Tab. 1. Věk dítěte při diagnostikování PAS

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
1 – 3 roky	1	2,94
3 – 5 let	15	44,12
Předškolní věk	11	32,35
Školní věk	7	20,59

Nejčastěji byly Poruchy autistického spektra diagnostikovány dětem od 3 let do předškolního věku dítěte.

2. Jaký typ Poruchy autistického spektra byl Vašemu dítěti diagnostikován (dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom....)

Tab. 2. Nejčastěji zastoupené diagnózy

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Vysoce funkční autismus	3	8,82
Atypický autismus	7	20,59
Dětský autismus	12	35,29
Aspergerův syndrom	12	35,29

Ve výzkumném vzorku je zastoupeno nejvíce dětí s Dětským autismem a Aspergerovým syndromem. Vzhledem ke složení druhů diagnóz je zastoupeno více dětí s žádným nebo lehkým mentálním postižením než dětí se středně těžkou nebo těžkou mentální retardací.

3. V péči jakých odborníků a v kterém městě je Vaše dítě

Tab. 3. Navštěvování odborníci – specializace, místo

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Znojmo	Brno	Znojmo	Brno
Dětský psycholog	16	4	35,29	11,76
Dětský psychiatr	22	0	64,71	0
Logopedie	8	0	23,53	0
SPC	0	24	0	70,59
PPP	5	0	14,71	0

Nejvíce využívanou odbornou péčí je SPC (Speciálně pedagogické centrum) a to pouze v Brně, a dále dětský psychiatr a psycholog, převážně ve Znojmě. Podle poznámek rodičů u odpovědí dochází s dítětem k psychiatrovi ve Znojmě, který není specializovaný na dětskou psychiatrii, ale jako jediný ve Znojmě je ochotný dětské pacienty přijímat. Jinak by museli děti navštěvovat specializovaného dětského psychiatra v jiném městě, nejbližší v Brně.

4. Jste spokojeni s kvalitou a dostupností odborné péče

Tab. 4. Spokojenost s kvalitou a dostupností odborné péče

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Jsme spokojeni	20	58,82
Nejsme spokojeni	14	41,18

Větší část rodičů je spokojena s dostupností a kvalitou poskytované odborné péče. Není zde ale jednoznačná převaha kladných odpovědí.

5. Z jakého důvodu nejste spokojeni s odbornou péčí (pokud ano, nevyplňujte)

Tab. 5. Důvody nespokojenosti s kvalitou a dostupností odborné péče

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Malý výběr z odborníků	6	42,86
Velká vzdálenost odborníků	9	64,28

Nejčastější důvody pro nespokojenost s odbornou péčí je vzdálenost specializovaných odborníků. V menší míře jsou rodiče nespokojeni s počtem specializovaných odborníků v okrese Znojmo.

6. Jaký druh vzdělávacího zařízení navštěvovalo dítě před vstupem do ZŠ, v jakém městě

Tab. 6. Druh předškolního vzdělávacího zařízení

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Běžnou MŠ bez asistenta v místě bydliště	20	58,82
Běžnou MŠ s asistentem v místě bydliště	3	8,82
Speciální MŠ Znojmo	11	32,35

Největší počet dětí navštěvovalo běžnou MŠ bez asistenta pedagoga v místě bydliště. Je to dáno zastoupením nižšího počtu dětí se středně těžkou a těžkou mentální retardací. Tyto děti většinou navštěvovaly speciální MŠ ve Znojmě.

7. Absolvovalo Vaše dítě přípravou třídu ZŠ, kde

Tab. 7. Absolvování přípravné třídy

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Ano, Znojmo	15	44,12
Ne	19	55,88

Přípravnou třídu absolvovala skoro polovina dětí. Tato třída je určena pro děti s odkladem školní docházky, k jejich adaptaci na nové prostředí ZŠ.

8. Jaké možnosti Vám byly nabídnuty při výběru ZŠ

a) Nabízené možnosti dle bydliště

Tab. 8. Nabízený výběr ZŠ dle bydliště

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Město	Menší obce	Město	Menší obce
Běžná ZŠ bez asistenta v místě bydliště	3	8	8,82	23,53
Běžná ZŠ s asistentem v místě bydliště	10	3	29,41	8,82
Speciální ZŠ Znojmo	8	1	23,53	2,94
Běžná ZŠ s asistentem, ne v místě bydliště	0	1	0	2,94

Nejvíce nabízenou možností bylo vzdělávání v běžné ZŠ s asistentem pedagoga a to především ve městě. V menších obcích převládalo vzdělávání na běžné ZŠ bez asistenta pedagoga.

b) Nabízené možnosti vzdělávání na ZŠ podle míry intelektového postižení – pro potřeby tabulky zkráceno na Lehká/Těžká MR

Tab. 9. Nabízený výběr ZŠ dle intelektové úrovně

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Lehká MR	Těžká MR	Lehká MR	Těžká MR
Běžná ZŠ bez asistenta v místě bydliště	8	2	23,53	5,88
Běžná ZŠ s asistentem v místě bydliště	11	3	32,35	8,82
Speciální ZŠ Znojmo	0	9	0	26,47
Běžná ZŠ s asistentem, ne v místě bydliště	1	0	2,94	0

Dětem s žádnou a lehkou mentální retardací byla nejčastěji nabízená možnost vzdělávání v běžné ZŠ s asistentem pedagoga nebo bez něj v místě bydliště. O něco více nabízenou možností bylo vzdělávání s asistentem.

Dětem se středně těžkou až těžkou mentální retardací byla nejčastěji nabízena možnost vzdělávání ve speciální ZŠ ve městě Znojmě. Objevily se ale také nabídky vzdělávání v běžné ZŠ bez asistenta pedagoga.

9. Jaký druh ZŠ navštěvuje Vaše dítě

a) Rozdělení dětí podle místa bydliště

Tab. 10. Skutečně navštěvovaná ZŠ - bydliště

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Město	Menší obce	Město	Menší obce
Běžná ZŠ bez asistenta v místě bydliště	4	5	11,76	14,71
Běžná ZŠ s asistentem v místě bydliště	7	2	20,59	5,88
Běžná ZŠ s osobním asistentem v místě bydliště	0	1	0	2,94
Speciální ZŠ	10	2	29,41	5,88
Běžná ZŠ s asistentem, ne v místě bydliště	0	3	0	8,82

Ve městech je nejčastěji navštěvovanou školou ZŠ speciální a běžná s asistentem pedagoga. V menších obcích děti nejvíce navštěvují běžné ZŠ bez asistenta v místě bydliště a dojíždí do škol speciálních a běžných s asistentem pedagoga.

b) Rozdělení podle výše mentální retardace

Tab. 11. Skutečně navštěvovaná ZŠ - intelekt

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Lehká MR	Těžká MR	Lehká MR	Těžká MR
Běžná ZŠ bez asistenta v místě bydliště	9	0	26,47	0
Běžná ZŠ s asistentem v místě bydliště	8	1	23,53	2,94
Běžná ZŠ s osobním asistentem v místě bydliště	0	1	0	2,94
Speciální ZŠ	0	12	0	35,29
Běžná ZŠ s asistentem, ne v místě bydliště	3	0	8,82	0

Všechny děti s žádnou nebo lehkou mentální retardací byly zařazeny do běžných ZŠ. Z toho byl poskytnut asistent pedagoga 11 dětem. Ne všechny děti ale navštěvují školu v místě bydliště.

Převážná většina dětí se středně těžkou až těžkou mentální retardací navštěvuje speciální ZŠ. Asistent pedagoga v běžné ZŠ v místě bydliště byl poskytnut pouze jednomu dítěti, osobního asistenta k dítěti si platí jedni rodiče (Z důvodu středně těžké mentální retardace dítěte a umožnění navštěvování běžné ZŠ v místě bydliště, speciální ZŠ nebo speciální třídy pro děti s Poruchami autistického spektra jsou hodně vzdáleny, každodenní dojíždění by bylo pro rodinu velkou zátěží).

10. Pokud navštěvuje běžnou ZŠ je to z důvodu

a) Rozdělení podle místa bydliště

Tab. 12. Důvod navštěvování běžné ZŠ - bydliště

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Město	Menší obce	Město	Menší obce
Zvládá docházku bez asistenta	4	5	11,76	14,71
Má asistenta, škola neměla problém	10	2	29,41	5,88
Platíme osobního asistenta	0	1	0	2,94

Z uvedené tabulky je patrné, že s poskytováním asistenta pedagoga mají nejmenší problémy ZŠ ve městě. ZŠ v menších obcích se snaží tuto problematiku zvládat bez asistentů pedagoga.

b) Rozdělení podle výše mentální retardace

Tab. 13. Důvod navštěvování běžné ZŠ – intelekt

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Lehká MR	Těžká MR	Lehká MR	Těžká MR
Zvládá docházku bez asistenta	9	0	26,47	0
Má asistenta, škola neměla problém	11	1	32,35	2,94
Platíme osobního asistenta	0	1	0	2,94

Do běžných ZŠ jsou přijímány děti především s žádnou nebo lehkou mentální retardací. Z tohoto důvodu jich docházku bez asistenta pedagoga zvládá necelá polovina dětí. Ostatní mají k dispozici asistenta pedagoga. Existují ale i výjimky, kdy běžné ZŠ přijmou i dítě se středně těžkou až těžkou mentální retardací. Tyto děti mají k dispozici asistenta pedagoga nebo jim rodiče hradí přítomnost osobního asistenta. Záleží na dohodě s vedením školy.

11. Pokud navštěvuje speciální nebo praktickou školu je to z důvodu

a) Rozdělení podle místa bydliště

Tab. 14. Důvod navštěvování speciální/praktické ZŠ – bydliště

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Město	Menší obce	Město	Menší obce
Míra postižení	10	2	29,41	5,88

Speciální nebo praktickou školu navštěvují děti z důvodu vysoké míry mentální retardace jak děti z měst tak z menších obcí. Větší počet dětí, které navštěvují speciální nebo praktické ZŠ je z měst.

b) Rozdělení podle výše mentální retardace

Tab. 15. Důvod navštěvování speciální/praktické ZŠ – intelekt

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Lehká MR	Těžká MR	Lehká MR	Těžká MR
Míra postižení	0	12	0	35,29

Z uvedené tabulky je zřejmé, že speciální nebo praktickou ZŠ navštěvují pouze děti se středně těžkou až těžkou mentální retardací. Zařazení dětí tudíž odpovídá jejich intelektovým schopnostem.

12. Dochází dítě každý den do školy z domu?

Tab. 16. Doprava do školy

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Denně dochází/vozíme ho	33	97,06
Využíváme internátního bydlení	1	2,94

Většina dětí dochází nebo je vozí rodiče do školy každý den z domu. Pouze jedni rodiče využívají možnosti internátního ubytování při Speciální ZŠ, Veselá 8, Znojmo.

13. Pokud využíváte internátního ubytování je to z důvodu

Tab. 17. Důvod využívání internátního ubytování

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Velká vzdálenost ZŠ od bydliště	1	2,94

Internátní ubytování je využíváno z důvodu velké vzdálenosti speciální ZŠ od bydliště. Každodenní dojíždění do školy by znamenalo velkou zátěž pro dítě.

14. Jste spokojeni s možností výběru ZŠ?

Tab. 18. Spokojenost s možností výběru ZŠ

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Ano	30	88,24
Ne, nepřijat z důvodu neinformovanosti pedagogického sboru o problematice PAS	2	5,88
Ne, nepřijat z důvodu finanční zátěže školy	2	5,88

Většina rodičů s možností výběru a následného umístění dítěte je spokojena. Malá část rodičů měla problémy s přijetím dítěte do ZŠ v místě bydliště, ať už z důvodu nízké informovanosti pedagogického sboru o problematice Poruch autistického spektra nebo kvůli velké finanční zátěži pro ZŠ.

15. Jste spokojeni s dostupností a kvalitou ZŠ?

Tab. 19. Spokojenost s dostupností a kvalitou ZŠ

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Ano	30	88,24
Ne, velká vzdálenost	4	11,76

Většina rodičů je spokojená s dostupností a kvalitou navštěvované ZŠ. Nízký počet rodičů není spokojeno se vzdáleností ZŠ, kterou děti navštěvují z důvodu nepřijetí do místně příslušné ZŠ.

16. Navštěvujete s dítětem zájmový kroužek mimo školu, který je nabízen nějakou organizací (např. Dům dětí a mládeže, Charita, Rodinné centrum apod.)?

Tab. 20. Kde navštěvují děti zájmové kroužky

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Dětské centrum Znojmo	1	2,94
DDM Znojmo	3	8,82
ADRA Znojmo	1	2,94
Rodinné centrum – menší obec	1	2,94
Nenavštěvuje kroužek	28	82,35

Zájmové kroužky nenavštěvuje většina dětí. Pokud zájmový kroužek děti navštěvují, jde především o organizace sídlící ve městě Znojmě. Pouze jedno dítě navštěvuje zájmový kroužek v obecním rodinném centru.

17. Pokud nenavštěvujete zájmový kroužek v organizaci, je to z důvodu

Tab. 21. Důvody nenavštěvování zájmového kroužku

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Míra postižení dítěte	10	29,41
Odmítnutí dítěte	1	2,94
Velká vzdálenost k nabízeným možnostem	4	11,76
Nezájem dítěte	10	29,41
Z časových důvodů	3	8,82

Zájmové kroužky děti nenavštěvují nejčastěji z důvodů nezájmu a míry postižení dítěte. Vyskytují se i ojedinělé případy odmítnutí dítěte k přijetí do zájmového kroužku.

18. Pokud navštěvujete zájmový kroužek v organizaci, je to z důvodu

Tab. 22. Důvod navštěvování kroužku

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Zvládá činnost samo	4	11,76
Zajištěna pomoc dobrovolníky	1	2,94
Zajišťujeme přítomnost dospělého	1	2,94

Děti navštěvující zájmové kroužky jsou většinou schopny činnost zvládat samy. Rodiče jednoho dítěte se dohodli s vedením kroužku, že dítě bude docházet do kroužku v doprovodu dospělé osoby, která mu bude pomáhat při plnění úkolů. Jednomu dítěti pomáhá v organizaci ADRA, Veselá 20, Znojmo dobrovolník, který s ním tráví čas oblíbenými aktivitami dítěte.

19. Jaké aktivity (mimo předcházejících a rehabilitačních určených odborníky) s dítětem ve volném čase provozujete? Upřesněte, o jaký druh jde (plavání, vycházky, malování, keramika, všeobecné, a podobně)

Tab. 23. Provozované volnočasové aktivity

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Sportovní	25	73,53
Výtvarná činnost	15	44,12
Hra na hudební nástroje	3	8,82
Jiné – úzké zaměření	16	47,06

Nejčastěji provozované volnočasové aktivity jsou:

- Sportovní – jízda na kole, plavání, vycházky
- Výtvarná činnost – keramika, malování
- Jiné – modelářství, elektrotechnika, jiné úzké zaměření

20. Kde tyto volnočasové aktivity provozujete?

Tab. 24. Místo provozování volnočasových aktivit

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
V běžných zařízeních	9	26,47
V domácím prostředí	26	76,47
Jiné	2	5,88

Nejčastěji využívaným místem pro provozování volnočasových aktivit dětí, je domácí prostředí. Tím je myšlena jak činnost doma, tak v přírodě v okolí bydliště. Sportovní aktivity rodiče provozují s dětmi v běžných zařízeních (sportovní haly, plavecké bazény a jiné).

21. Navštěvujete s dítětem pravidelně nějaké schůzky s podobně postiženými dětmi, kde mohou být mezi svými a Vy s ostatními rodiči probrat společné problémy, mimo školu?

Tab. 25. Pravidelné schůzky rodičů a dětí

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí	Vyjádřeno v %
Ano, Dětské centrum	1	2,94
Ne není čas/zájem	2	5,88
Ne, nevím, že by něco existovalo	12	35,29
Ne, jiný důvod	19	55,88

Většina rodičů nenavštěvuje s dětmi žádné pravidelné schůzky podobně postižených rodin.

Nejčastěji je uváděn důvod:

- Rodiče neví, že by něco takového existovalo
- Dítě do školy dojíždí, podobné schůzky už by byly velkou časovou zátěží
- Velká vzdálenost podobných akcí (organizovaně nabízeno pouze v Brně)

Závěrečné shrnutí dotazníku, možné připomínky ze stran rodičů

- a) Rozdělení podle místa bydliště

Tab. 26. Nedostatky v odborné péči, nabídce volnočasových aktivit - bydliště

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Město	Menší obce	Město	Menší obce
Dětský psychiatr	21	13	61,76	38,24
Dětský psycholog	2	2	5,88	5,88
Zájmové kroužky	4	0	11,76	0
Tábory	3	1	8,82	2,94
Třídy 2. stupně běžných ZŠ	2	2	5,88	5,88
Nácviky sociálních dovedností	3	1	8,82	2,94
Více škol ochotných přijmout dítě s PAS	2	3	5,88	8,82

Z uvedeného výčtu rodičům nejvíce chybí v okrese Znojmo odborný dětský psychiatr (vyjádřilo se všech 34 respondentů). Dále chybí rodičům větší počet dětských psychologů a třídy 2. stupně běžných ZŠ, ve kterých by byli ochotni přijmout dítě s postižením a zajistit mu odpovídající odbornou péči. Také by přivítali větší počet ZŠ ochotných přijmout dítě s Poruchami autistického spektra, hlavně z důvodu dojíždění do školy.

Rodičům žijícím ve městě dále chybí možnost navštěvování zájmových kroužků dítětem, pobyty na letních nebo příměstských táborech a kurzy k nácviku sociálních dovedností (pořádáno pouze v SPC nebo v APLA v Brně).

Někteří rodiče se vyjádřili, že integrace do škol funguje celkem uspokojivě. Ale jakákoliv jiná integrace skoro neexistuje. Do zájmových kroužků děti s Poruchami autistického spektra přijímat organizace nechtějí, pokud nejsou schopny samy zvládat co děti bez postižení. Služba na způsobu asistenta pedagoga v zájmových kroužcích nabízena není, i když zřizovatelem některých organizací je městský nebo krajský úřad. Stejně podmínky jsou při výběru letního pobytového nebo příměstského tábora.

b) Rozdělení podle výše mentální retardace

Tab. 27. Nedostatky v odborné péči, nabídce volnočasových aktivit - intelekt

Vybrané odpovědi	Počet daných odpovědí		Vyjádřeno v %	
	Lehká MR	Těžká MR	Lehká MR	Těžká MR
Dětský psychiatr	20	14	58,82	41,18
Dětský psycholog	2	2	5,88	5,88
Zájmové kroužky	3	1	8,82	2,94
Tábory	3	0	8,82	0
Třídy 2. stupně běžných ZŠ	3	1	8,82	2,94
Nácviky sociálních dovedností	2	0	5,88	0
Více škol ochotných přijmout dítě s PAS	5	0	14,71	0

Rodiče bez rozdílu míry postižení dětí postrádají v okrese Znojmo služby odborného dětského psychiatra a v menší míře možnost většího výběru z dětských psychologů.

Rodiče dětí se středně těžkou až těžkou mentální retardací jsou s kvalitou a dostupností ostatní péče převážně spokojeni.

Rodiče dětí s žádnou nebo lehkou mentální retardací dále postrádají ve službách a odborné péči:

- Zájmové kroužky pro děti s Poruchami autistického spektra
- Letní pobytové a příměstské tábory s účastí dětí s Poruchami autistického spektra
- Třídy 2. stupně běžné ZŠ s ochotou přijmout dítě s Poruchami autistického spektra a odbornou pomocí na úrovni poskytované péče ve škole 1. stupně ZŠ
- Kurzy pro nácviky sociálních dovedností dětí s Poruchami autistického spektra, pořádané ve městě Znojmě
- Více ZŠ ochotných přijmout dítě s Poruchami autistického spektra jak ve městě, tak na vesnici. Ve městě Znojmě navštěvují děti s Poruchami autistického spektra

s žádnou nebo lehkou mentální retardací především ZŠ Jubilejní park. Tato škola je pouze pro 1. stupeň ZŠ. Starší děti se odtud obtížně umisťují.

5.1.2 Vyhodnocení dotazníkového šetření

V této kapitole vyhodnocuji získaná data z dotazníkového šetření a uvádím odpovědi na dílčí otázky z pohledu rodičů dětí s Poruchami autistického spektra.

1. Možnosti dětí při výběru ZŠ a volnočasových aktivit ve městech a menších obcích v okrese Znojmo

Nejčastěji je rodičům nabízeno vzdělávání dětí s Poruchami autistického spektra v ZŠ v místě bydliště. Asistent pedagoga pro děti s žádnou nebo lehkou mentální retardací je nabízen především ve městech. V menších obcích je snaha zvládat výuku bez asistenta. Je zde menší počet žáků ve třídě a rodiče a pedagogové se většinou dobře znají a setkávají se i v osobním životě. Tím je přirozenou cestou zajištěna i užší spolupráce rodiny a školy. Vzdělávání ve speciální ZŠ nebo speciálních třídách pro děti se zdravotním postižením je nabízeno pouze dětem se středně těžkou až těžkou mentální retardací. Vzhledem k velké míře odbornosti pedagogických pracovníků, se tyto ZŠ nacházejí většinou ve větších městech. Rodiče jsou ale s možnostmi spokojeni právě z důvodu odbornosti pedagogických pracovníků.

Nabídka volnočasových aktivit pro děti s Poruchami autistického spektra v okrese Znojmo neexistuje. Stávající zájmové kroužky navštěvují děti, pokud jsou schopni činnosti zvládat sami bez asistence. Výjimkou bezplatného trávení volného času s dítětem s Poruchami autistického spektra je dobrovolnická činnost organizace Adra. Nejedná se ale o klasický zájmový kroužek. Jde o odpolední návštěvu organizace, kde se dobrovolník věnuje dítěti a jeho oblíbeným činnostem. Další službou, která rodičům chybí, jsou letní tábory. Pro děti s Poruchami autistického spektra se v okrese nepořádá žádný příměstský ani pobytový tábor. Možnost asistenta na táboře pořádaném pro děti bez postižení nenabízí žádná organizace v okrese. Brněnské organizace tuto možnost sice nabízí, ale dítě by tam nikoho neznalo, proto rodiče na tyto tábory děti neposílají.

2. Dostupnost odborné péče – počet a vzdálenost k jednotlivým odborníkům

Dětský psychiatr – v okrese Znojmo není žádný odborný dětský psychiatr. Rodiče s dětmi dochází pouze k jednomu psychiatrovi, který nemá přímé zaměření na děti, ale je ochotný dětské pacienty přijímat. Nejbližší odborný dětský psychiatr je v Brně.

Dětský psycholog – v okrese Znojmo jsou dětští psychologové v pedagogicko psychologické poradně (věnují se klientům poradny), dále v Dětském centru na ulici Mládeže a jedna soukromá ordinace specializovaná na dětskou psychologii. Další nejbližší odborník je v Brně.

Speciálně pedagogické centrum – okres Znojmo spadá místně pod správu speciálně pedagogického centra v Brně na Štolcově ulici. Ta spravuje celý jihomoravský kraj. Pro některé klienty je vzdálenost do poradny velkou překážkou (z časových, finančních, stresových důvodů). Do její kompetence také spadá konání kurzů pro nácvik sociálních dovedností. Rodiče s dětmi z okresu Znojmo je však nenavštěvují, protože časté dojíždění je pro ně obrovskou zátěží.

3. Informovanost pedagogů o problematice Poruch autistického spektra

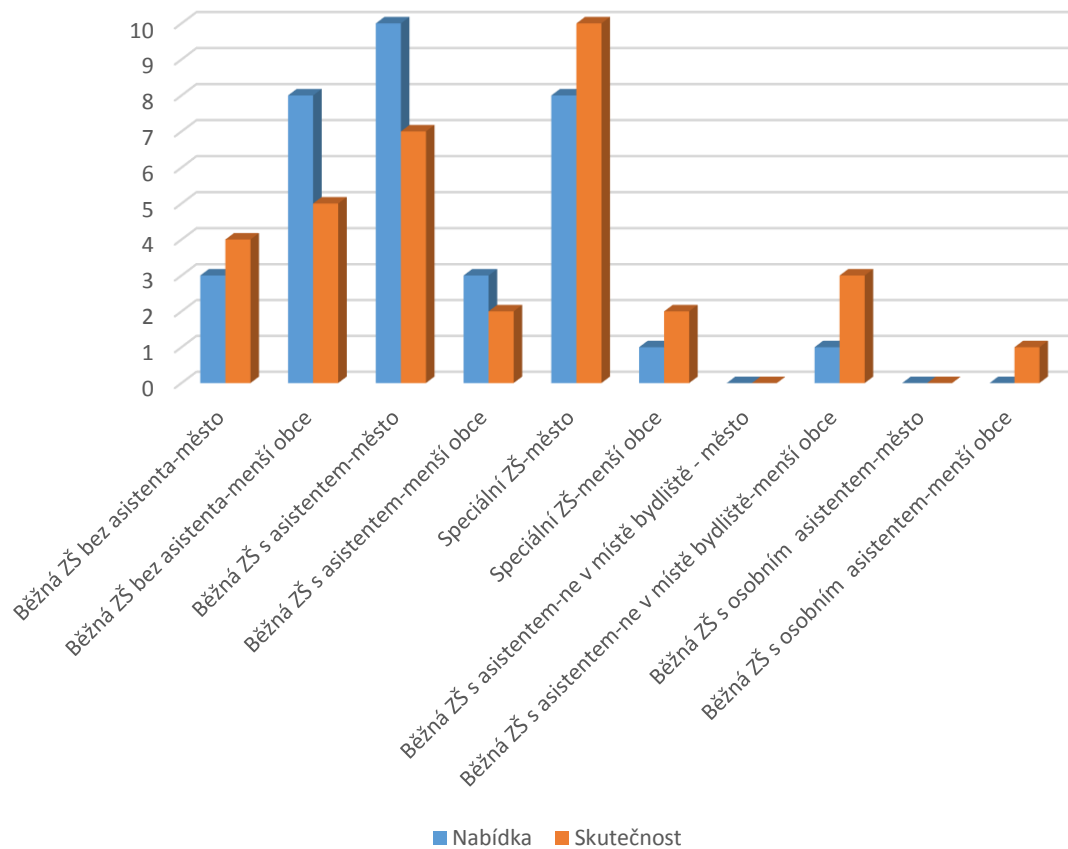
S informovaností pedagogických pracovníků o problematice Poruch autistického spektra jsou rodiče vcelku spokojeni. V této oblasti vidí nedostatky pouze v jednotlivých školách. Více nespokojených rodičů je v menších obcích, kde je výskyt této diagnózy ojedinělý. Pedagogové se s dětmi s tímto postižením málokdy setkají, jejich vědomosti o této problematice jsou většinou všeobecné.

4. Praktické využití zákonné možnosti integrace dětí s postižením do ZŠ v okrese Znojmo

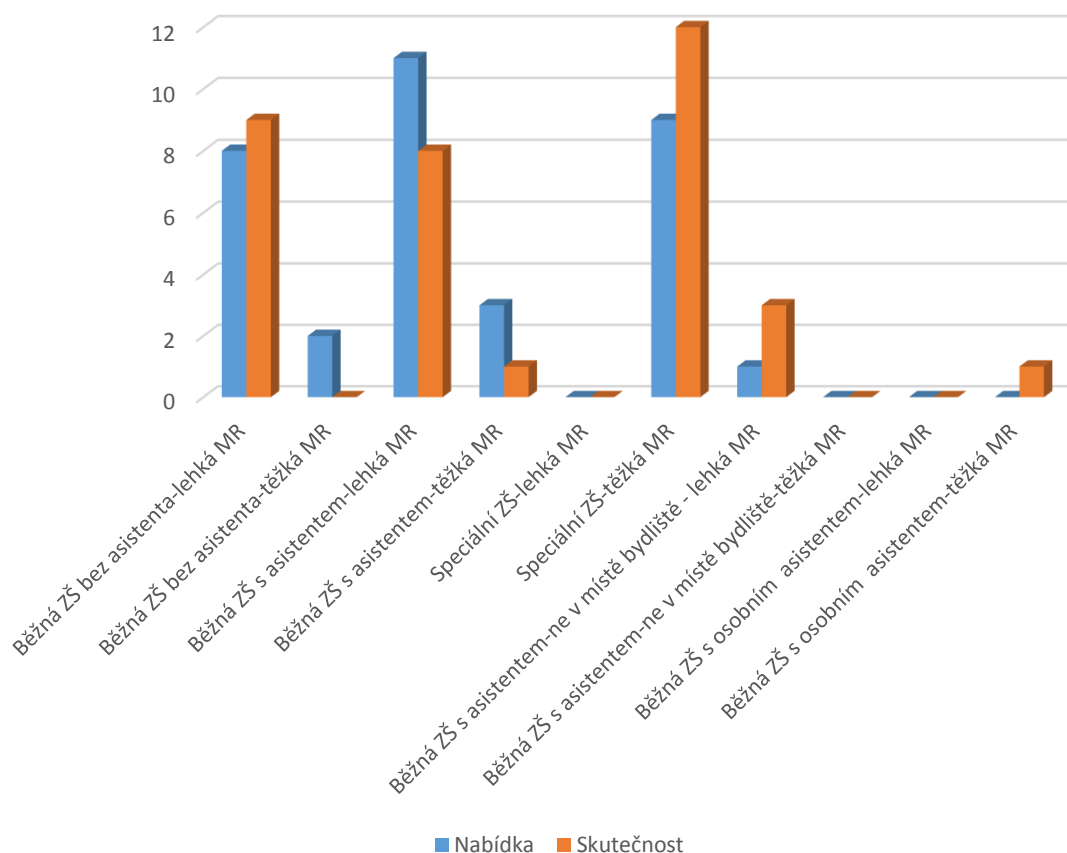
Z uvedených odpovědí v dotazníku vyplývá, že větší úspěšnost pro přijetí dítěte do místně příslušné ZŠ mají děti z měst (Graf 1). V menších obcích bývá často problém s neinformovaností pedagogů o problematice Poruch autistického spektra a vysoké míře finanční zátěže na školu s menším počtem žáků (často školy malotřídního charakteru, pouze s prvním stupněm ZŠ). Výhodou menších obcí je, že se tam lidé úzce znají, tak pedagogové dokáží posoudit, zda je dítě schopno zvládnout docházku samo (třeba s menší mírou pomoci). U dětí se středně těžkou až těžkou mentální retardací jsou rodiče spokojeni se situací, že dítě navštěvuje speciální školy s třídami zřízenými přímo pro děti s Poruchami autistického spektra, i když musí dojíždět z menších obcí do měst. Je to z důvodu míry postižení dítěte a z toho vyplývající větší míry péče a odbornosti při poskytování vzdělávání. Vyskytují se ale i výjimky, kdy běžné ZŠ v menších obcích integrují dítě se středně těžkou

až těžkou mentální retardací (Graf 2). Hodně záleží na ochotě takové dítě přijmout a dohodě mezi rodiči a vedením školy. Jednomu dítěti z výzkumného vzorku škola poskytla asistenta pedagoga a druhému platili rodiče osobního asistenta pro pobyt ve škole.

Graf 1. Porovnání nabízených možností při výběru ZŠ a skutečně navštěvovaných podle místa bydliště

Graf 2. Porovnání nabízených možností při výběru ZŠ a skutečně navštěvovaných podle míry intelektového postižení

5.2 Rozhovory s pedagogy a lidmi pracujícími s dětmi s PAS

5.2.1 Zpracování dat z rozhovorů

Rozhovory s pedagogy a lidmi pracujícími s dětmi s PAS budu hodnotit slovní formou. Nejčastěji vyskytované odpovědi vypíši podle četnosti. Na závěr každé otázky (souboru otázek) připojím stručné shrnutí odpovědí.

1. Kde škola leží (město, vesnice)

Město Znojmo – ZŠ Jubilejní park; Speciální ZŠ, Veselá 8

Městys, vesnice

2. V jaké škole pracujete (Speciální, praktická, běžná se speciální třídou, běžná s integrovaným dítětem v běžné třídě)?

Město – speciální ZŠ

- běžná ZŠ s žákem integrovaným v běžné a speciální třídě - naše škola má, kromě běžných tříd, zřízeny specializované třídy pro žáky s vývojovými poruchami učení (dyslexie, dyskalkulie a podobně). Tomu jsou přizpůsobeny počty žáků ve třídách a automaticky přiřazen asistent pedagoga do těchto tříd. Žáci s Poruchami autistického spektra jsou umisťováni převážně do těchto tříd, ale i do běžných.

Městyse a vesnice – běžná ZŠ s integrovaným žákem do běžných tříd

3. Dítě s jakou diagnózou máte v péči?

Speciální ZŠ Znojmo – atypický a dětský autismus

ZŠ Jubilejní park – Aspergerův syndrom; atypický, dětský a vysoce funkční autismus

Městyse a vesnice – Aspergerův syndrom; vysoce funkční, dětský a atypický autismus; Hyperaktivita s autistickými rysy.

Z uvedených odpovědí vyplývá, že ve městě Znojmě se děti s Poruchami autistického spektra vzdělávají převážně ve dvou ZŠ. Ve speciální ZŠ, Veselá 8 se vzdělávají děti se středně těžkou až těžkou mentální retardací. Na ZŠ Jubilejní park vzdělávají děti s žádnou nebo lehkou mentální retardací. Škola je tomu programově přizpůsobena.

V městysech a obcích jsou vzdělávány děti v běžných ZŠ formou integrace do běžných tříd. Jde převážně o děti s žádnou nebo lehkou mentální retardací. Vzdělávání žáků se středně těžkou až těžkou mentální retardací je na těchto školách spíše výjimkou.

4. V oblasti vzdělávání a výchovy dětí s PAS jste se vzdělával/a na základě přijetí dítěte do školy nebo to byl váš obor specializace?

Město Znojmo – vzdělávat v oblasti problematiky Poruch autistického spektra jsem se začal/a v souvislosti se zřízením speciálních tříd

- vzdělávat v oblasti problematiky Poruch autistického spektra jsem se začal/a na základě mého zájmu o práci s těmito dětmi

- začal/a jsem s těmito dětmi pracovat jako osobní asistent/ka v předškolním věku. Pro možnost asistence v ZŠ jsem si doplnil/a (si doplňuji) vzdělání

Městyse, vesnice – vzdělávat v oblasti problematiky Poruch autistického spektra jsem se začala na základě přijetí dítěte do ZŠ

- žádné akreditované kurzy na toto téma nenavštěvuji, informace o této problematice čerpám z literatury a internetu. Individuální potřeby (zvláštnosti) dítěte ve výuce konzultuji s rodiči

Ve městě Znojmo se pedagogové vzdělávají na základě specializace školy a svého zájmu o práci s dětmi s Poruchami autistického spektra. V městysech a vesnicích se o tuto problematiku zajímají na základě přijetí dítěte do ZŠ. Někteří pedagogové se vzdělávají formou samostudia a konzultací s rodiči o vhodnosti zavedení určitého výukového opatření.

5. Má dítě asistenta pedagoga nebo osobního asistenta?

Město Znojmo – ve třídě je více dětí s postižením, asistenti pedagoga jsou zde dva (jeden)

- dítě má asistenta pedagoga
- nemá asistenta pedagoga, zvládá docházku samo.

Městyse a vesnice- dítě nemá asistenta pedagoga, docházku zvládá samo

- dítě nemá asistenta pedagoga, snažíme se mu individuálně věnovat s využitím stávajících zaměstnanců školy
- dítě má osobního asistenta při docházce do ZŠ
- dítě má asistenta pedagoga

Ve městě Znojmo mají všechny děti doporučeného asistenta pedagoga. Pokud je v jedné třídě více žáků s postižením, je počet asistentů maximálně dva na jednu třídu. Pokud je žák s postižením ve třídě jediný, má svého asistenta pedagoga. Jsou zde i žáci, kteří zvládají docházku bez asistenta. V menších obcích jsou děti většinou vzdělávány bez asistenta pedagoga. Docházku zvládají samy nebo je individuální přístup a větší míra péče zajišťována stávajícími zaměstnanci školy. Asistent pedagoga je poskytnut dvěma dětem z výzkumného vzorku. Jednomu dítěti platí rodiče osobního asistenta pro pobyt v ZŠ.

6. Navštěvuje dítě školu od prvního ročníku?

Město Znojmo – ano; ne, přešlo k nám v průběhu vzdělávání z běžné ZŠ

Městyse a vesnice – ano

7. Jakým způsobem jste přizpůsobovali prostředí třídy/školy jeho potřebám?

Město Znojmo – třídy jsou automaticky přizpůsobeny počtem žáků v jednotlivých třídách

- rozmístění žáků ve třídě podle individuálních požadavků (například dítě sedí samo v lavici, v lavici nejbliž k pedagogovi)
- obrázkové (ve vyšších ročnících slovní) znázornění rozvrhu hodin, základních zásad chování ve škole
- ve škole neurčuje začátek a konec výukové hodiny zvonění
- třídy (speciální ZŠ) jsou automaticky přizpůsobeny vybavením a jeho uspořádáním potřebám dětí s Poruchami autistického spektra

Městyse a vesnice – žák sedí sám v první lavici u katedry

- obrázkové (ve vyšších ročnících slovní) znázornění základních zásad chování se ve škole
- nijak jsme třídu ani školu nepřizpůsobovali
- žák má možnost využití tzv. klidové místnosti (byla zřízena z nevyužitého kabinetu, rodiče vybavili starším nábytkem), například při výbuchu vzdoru, velké hlučnosti ostatních dětí o přestávce

Z uvedených odpovědí vyplývá, že ve městě Znojmě jsou již třídy a školy přizpůsobeny potřebám dětí s Poruchami autistického spektra. Drobné úpravy jsou prováděny podle individuálních potřeb žáků. Je to dáno především specializací těchto škol na děti s postižením. V městysech a vesnicích jsou třídy přizpůsobovány až podle individuálních potřeb dítěte. V některých třídách nebylo individuálních úprav potřeba vůbec. Je to dáno mírou intelektové úrovně dětí vzdělávaných v těchto školách.

8. Má dítě IVP?

Všechny děti mají individuální vzdělávací plán

9. Jak často probíhá komunikace s rodiči a čeho se většinou týká?

- četnost osobní komunikace záleží na míře vzniklých problémů, většinou výchovného charakteru (agrese, vzdor)
- při potřebě intenzivnějšího procvičování určité vyučované látky sdělují rodičům písemně, na co se mají zaměřit. Četnost komunikace záleží na individuálních schopnostech a zaměření daného žáka
- s rodiči se setkávám denně při příchodu/odchodu žáka do/ze školy
- s rodiči se scházím především na třídních schůzkách, ojediněle při řešení výchovného problému nebo při konzultování zavedení nového postupu při výuce/výchově
- s rodiči se scházím na třídních schůzkách

Komunikace s rodiči probíhá většinou v míře závislé na vzniklých problémech při výuce nebo výchově dítěte. Osobní konzultací se řeší především výchovné problémy. Možné nedostatky ve výuce, potřeba většího procvičování některé učební látky řeší pedagogové a rodiče většinou písemnou formou. Ve speciálních třídách se pedagogové s rodiči setkávají denně při přebírání dětí do péče. Vzniklé problémy se tedy mohou řešit okamžitě. U dětí, které nemají intelektové postižení a zvládají školní docházku samy se komunikace mezi rodiči a pedagogy uskutečňuje především na třídních schůzkách.

10. Jaké nejčastější problémy řešíte s dítětem s PAS?

- agresivní chování vůči spolužákům
- neochotu spolupracovat při zadaném úkolu, vzdor
- větší míru zaměření se na některou z probíraných látek
- zapomenutí již naučeného
- neadekvátní reakce na různé situace
- stejné jako s běžnými žáky

Výčet daných nejčastěji řešených problémů při vzdělávání a výchově dětí s Poruchami autistického spektra plně odpovídá problematickým projevům tohoto postižení.

11. Má dítě nějaké zvláštní pomůcky oproti ostatním dětem?

- nemáme speciální pomůcky, které by používalo pouze dítě s Poruchou autistického spektra

- všechny pomůcky ve třídě jsou přizpůsobeny potřebám dětí s Poruchami autistického spektra
- obrázkově (slovně) znázorněný rozvrh hodin na nástěnce třídy
- dítě žádné speciální pomůcky nepotřebuje

12. Máte nějaké zvláštní opatření přímo při výuce?

- pokud se dítě dostane do stavu, kdy ruší ostatní žáky ve výuce, je odvedeno do klidného prostředí k uklidnění
- motivační tabulka pro podpoření správného chování/spolupráce (jiná obdoba motivační tabulky se stejným záměrem)
- dohodnutý signál před očekávanými hlasitými zvuky k zacpání uší (dítěti vadí hlasité zvuky – školní zvonění, bicí nástroje při hudební výchově, tleskání – po signálu si dítě zacpe uši), předcházíme tím stresovým situacím pro dítě – jiná obdoba pro podobný záměr
- při nezvládnutí nějaké sociální nebo komunikační situace si vysvětlíme nebo názorně ukážeme vhodné řešení
- pevně zavedené opatření nemáme, na základě informací o problematice Poruch autistického spektra řešíme vzniklé situace individuálně
- nemáme žádné opatření

Uvedená opatření vyplývají z dané problematiky a korespondují s doporučeními odborníků. Na základě individuality každého žáka jsou přijímána opatření vhodná pro podporu kladného chování a pro minimalizaci vzniku stresových situací.

13. Jaké praktické pomůcky při výuce Vám chybí nebo nejsou dostupné v obchodech?

- speciální učebnice a pracovní sešity pro žáky s Poruchami autistického spektra schválené MŠMT
- obrázkové pomůcky k vysvětlení učiva – piktogramy, obrázkově znázorněné významy slov a další – většinu pořizujeme na základě vlastních zkušeností po domluvě s rodiči o vhodnosti výběru, koupí v běžném obchodě nebo vytvořením rodiči/pedagogy

- motivační tabulky (obdobné pomůcky) – vytváříme je ve spolupráci s rodiči z dostupného materiálu (většinou nástěnky se suchým zipem + obrázky se suchým zipem k možnosti změny úkolu)
- žádné nevyužíváme

Z uvedených odpovědí je patrné, že sice existují doporučení a návody jaké pomůcky při výuce používat, ale v praxi jsou nedostupné nebo tak drahé, že si je rodiče a osoby pracující s dětmi s Poruchami autistického spektra vyrábí sami.

14. Je podle Vás současné zařazení dítěte odpovídající jeho intelektovým možnostem?

- ano
- ne, má vyšší intelektovou úroveň a menší množství autistických projevů než ostatní žáci, začíná mu to být nepříjemné
- ne, potřebovalo by specializovanější péči

Většina dětí se vzdělává v odpovídající ZŠ k míře daného postižení. Pouze ojedinělé děti by potřebovaly jinou péči, než je jim poskytována.

15. Jaký názor máte na integraci zdravotně postižených dětí do běžných základních škol?

- ano, s pomocí asistenta pedagoga
- ano, pokud nebude svými projevy výrazně narušovat výuku ostatních dětí
- ano, pokud je velká vzdálenost specializovaného vzdělávacího zařízení a míra zátěže pro rodinu dítěte, ale za dohodnutých podmínek
- záleží na míře mentálního postižení
- tělesně postižených ano

Většina pedagogů je pro integraci dětí se zdravotním postižením do běžných ZŠ. Někteří s výhradami vůči chování, míře mentálního postižení.

16. Jaké nedostatky podle Vás má možnost integrace?

- finanční ohodnocení
- možnost integrace pro děti se zdravotním postižením do běžných ZŠ se nehodí pro každé dítě. Mělo by být pečlivě zvažováno, pro koho je to opravdu přínosné a pro

koho by bylo schůdnější a přínosnější vzdělávání ve specializovaném školském zařízení.

Z daných odpovědí vyplívá, že největším nedostatkem při integraci dítěte do běžné ZŠ je finanční ohodnocení pedagogických pracovníků. Při jednom rozhovoru mi byl sdělen i příklad z praxe, jakým způsobem se snaží vedení školy aspoň trochu finančně zatraktivnit pracovní pozici asistenta pedagoga. Asistent pedagoga byl schválen zřizovatelem a ten dotuje jeho mzdu. Výše dotované mzdy pro tohoto pracovníka odpovídá 0,36 úvazku pracovní doby. Pro vyšší motivaci toto zaměstnání vykonávat doplácí vedení školy danému pracovníkovi mzdu do výše 0,5 úvazku. Tyto doplácené finanční prostředky musí získat z vlastních zdrojů školy.

17. S jakým pedagogicko poradenským zařízením komunikujete v otázkách dítěte s PAS?

- Speciálně pedagogické centrum, Brno, Štolcova
- Pedagogicko psychologická poradna, Znojmo

18. Jaká je podle Vás kvalita a dostupnost pedagogického poradenství?

- pedagogické poradenství je kvalitní a dostupné
- speciálně pedagogické centrum v Brně je kvalitní, ale dost vzdálené

Z odpovědí na předchozí otázky je zřejmé, že pedagogické poradenství v oblasti Poruch autistického spektra zprostředkovávají pouze dvě zařízení. S kvalitou poskytovaného poradenství jsou pedagogové spokojeni. Určité výhrady mají ale ke vzdálenosti Speciálně poradenského centra v Brně.

5.2.2 Vyhodnocení rozhovorů

V této kapitole vyhodnocuji získaná data z rozhovorů a uvádím odpovědi na dílčí otázky z pohledu pedagogů a osob pracujících s dětmi s Poruchami autistického spektra.

1. Možnosti dětí při výběru ZŠ a volnočasových aktivit ve městech a menších obcích v okrese Znojmo

Tuto otázku budu hodnotit pouze ohledně možnosti výběru ZŠ

Ve městě Znojme je připravena síť vzdělávání pro všechny děti s Poruchami autistického spektra. Je zde Speciální škola se dvěma třídami pro děti s Poruchami autistického spektra. Dále potom běžná ZŠ se speciálními třídami pro děti s vývojovými poruchami učení. Pedagogický personál je profesionální, odborně vzděláván v dané problematice.

V menších obcích je možnost vzdělávání především pro děti s žádnou nebo lehkou mentální retardací, formou integrování do běžných tříd. V minimální míře jsou zde vzdělávány děti se středně těžkou až těžkou mentální retardací.

2. Dostupnost odborné péče – počet a vzdálenost jednotlivých odborníků

Pedagogickým pracovníkům poskytují odborné poradenství dvě zařízení. Speciálně pedagogické centrum Brno a Pedagogicko psychologická poradna Znojmo. S kvalitou poskytovaných služeb jsou pedagogičtí pracovníci spokojeni. Jako negativní vnímají někteří skutečnost, že hlavní poradenství v otázkách problematiky Poruch autistického spektra je poskytováno až v Brně. Speciálně pedagogické centrum má i terénní služby, ale odborné semináře a akreditované kurzy jsou pořádány pouze v Brně.

3. Informovanost pedagogů o problematice PAS

Ve specializovaných ZŠ ve Znojme je pedagogický personál odborně kvalifikovaný a průběžně si doplňuje vzdělání. V běžných školách v menších obcích se pedagogové vzdělávají většinou až na základě přijetí žáka s Poruchami autistického spektra ke vzdělávání. Někteří informace o daném problému čerpají z odborné literatury a jiných médií a někteří absolvují akreditované kurzy a semináře. Záleží na míře postižení dítěte.

4. Praktické využití zákonné možnosti integrace v okrese Znojmo

V okrese Znojmo je využití integrace dětí se zdravotním postižením na celkem vysoké úrovni. Ve většině případů se pedagogický personál integrování dítěte nebrání. V menších obcích úspěch integrace dítěte do běžné ZŠ není stoprocentní. Je to dáno mírou postižení dítěte a s tím spojené potřeby speciální péče a mírou finanční zátěže pro školy s menším počtem žáků. Ve většině případů se ale snaží vedení školy najít řešení pro kladné vyřízení žádosti o integraci dítěte se zdravotním postižením.

5.3 Porovnání výsledků obou šetření

V této kapitole porovnávám výsledky obou šetření a shrnuji odpovědi na jednotlivé dílčí otázky. V závěru své bakalářské práce popíši, jaké praktické možnosti mají rodiče dětí s Poruchami autistického spektra při výběru a umístění dítěte do ZŠ, jaké volnočasové aktivity a kde mohou děti využívat a jaká je dostupnost odborné péče v okrese Znojmo a navrhnu možná opatření pro zlepšení kvality a dostupnosti odborné péče a služeb poskytovaných dětem s Poruchami autistického spektra v okrese Znojmo.

1. Možnosti dětí při výběru ZŠ a volnočasových aktivit ve městech a menších obcích v okrese Znojmo

Nejvíce možností při výběru ZŠ mají rodiče dětí s žádnou nebo lehkou mentální retardací. V okrese Znojmo je snaha umisťovat tyto děti do místně příslušných ZŠ jak ze strany Speciálně pedagogického centra (Pedagogicko psychologické poradny) tak ze strany samotných pedagogických pracovníků. Pro děti se středně těžkou až těžkou mentální retardací jsou v okrese zřízeny dvě speciální školy a řada speciálních tříd pro děti se zdravotním postižením. Tyto specializovaná vzdělávací zařízení jsou zřizována především ve městech. Rodiče těchto dětí jsou s kvalitou a dostupností poskytované péče většinou spokojeni. V ojedinělých případech jsou tyto děti integrovány i do běžných tříd ZŠ. Především z důvodu velké vzdálenosti do specializovaných zařízení.

Občasná nespokojenost rodičů vyplívá z neochoty přijmout dítě s Poruchou autistického spektra do místně příslušné ZŠ. Znamená to pro ně větší časovou a finanční zátěž, kvůli dojíždění do vzdálenější školy. Děje se tak jak ve městě, tak v menších obcích. Ve městě je to z důvodu zřízených specializovaných pracovišť, v menších obcích především pro velkou finanční zátěž školy.

Volnočasové aktivity v okrese Znojmo, specializované pro děti s Poruchami autistického spektra nenabízí žádná organizace. Pokud děti navštěvují nějaký zájmový kroužek, je to z důvodu samostatného zvládnutí pobytu v něm a plnění úkolů. Stejně tak i možnosti letního tábora jsou pro děti s Poruchami autistického spektra nulové. Služba podobná asistentovi pedagoga není nabízena v žádné organizaci. Pouze v organizaci ADRA nabízí možnost odpoledních zájmových aktivit dětem s asistencí dobrovolníka. Nejedná se ale o klasický zájmový kroužek, specializovaný na určitou činnost, okruh zájmů. Dobrovolník se s dítětem věnuje činnostem, které dítě zajímá. Zájmovou činnost nabízí nejbližší Speciálně poradenské

centrum a organizace APLA. Všechny aktivity jsou organizovány v Brně. Pro velkou vzdálenost této nabídky nevyužívá žádné dítě.

2. Dostupnost odborné péče – počet a vzdálenost jednotlivých odborníků

V okrese Znojmo je největší nedostatek odborných dětských psychiatrů. Ordinaci zde nemá žádný. Děti většinou dochází k místnímu psychiatrovi, který je jako jediný v okrese ochotný přijímat i dětské pacienty. Nejbližší odborný dětský psychiatr sídlí v Brně. Dále jsou někteří rodiče nespokojeni s počtem dětských psychologů. Ve Znojmě jsou tři, přitom jeden pracuje při pedagogicko psychologické poradně, tudíž se věnuje pouze jejím klientům.

Odbornou péči v pedagogické oblasti zajišťuje nejvíce Speciálně pedagogické centrum v Brně. Jejimi klienty je většina dětí s Poruchami autistického spektra. Toto centrum pořádá různé kurzy sebeovládání, nácviku sociálních dovedností – vše je ale organizováno v Brně. Poradenskou činnost rodičům a pedagogickým pracovníkům zajišťují především formou terénní práce. Rodiče i pedagogové by uvítali, kdyby využívání jejich služeb bylo zpřístupněno i ve Znojmě.

3. Informovanost pedagogů o problematice Poruch autistického spektra

Vzhledem k vytvořené síti specializovaných škol a tříd je informovanost pedagogů o problematice Poruch autistického spektra uspokojivá. Jednotlivé nedostatky jsou především v ZŠ v menších obcích. Pedagogové na těchto školách mají o této problematice většinou pouze obecné informace. Hluběji o tuto problematiku se zabývají až při přijetí žáka do ZŠ.

4. Praktické využití zákonné možnosti integrace dětí s postižením do ZŠ v okrese Znojmo

V okrese Znojmo se vzdělávání formou integrace využívá v uspokojivé míře. Jsou zde ale dílčí nedostatky. Ne všechny ZŠ jsou ochotné přijmout dítě s Poruchou autistického spektra. Pokud se tak stane, je to většinou v menších obcích, a to především z vysoké míry finanční zátěže pro školu. V ojedinělých případech je to z důvodu neinformovanosti pedagogického personálu školy. Ve městech je větší počet škol, takže rodiče mají možnost většího výběru ZŠ. Jsou zde také zřízeny speciální třídy nebo školy pro děti se zdravotním postižením. Tudíž umístění takového dítěte do ZŠ v místě bydliště není problém.

ZÁVĚR

V současné době dětí diagnostikovaných Poruchou autistického spektra přibývá. Tím se i zvyšuje poptávka po vhodném a specializovaném vzdělávání, nabídce volnočasových aktivit a odborníků z řad lékařů. Informovanost široké veřejnosti o této problematice se rozšiřuje, tím se postupně snižuje neochota rodičů dětí s Poruchami autistického spektra zapojovat se do běžného společenského života. Zákonem dané možnosti ošetřují tuto problematiku pouze v oblasti školství a pedagogického poradenství. Volnočasové aktivity zůstávají z tohoto pohledu v pozadí. Záleží na dobrovolné aktivitě různých organizací a rodičů, zda se v této oblasti budou angažovat. Jsou to ale opět aktivity určené pouze pro tuto úzkou skupinu dětí. Forma integrace v zájmové činnosti mezi běžné děti oproti integraci ve školství výrazně zaostává.

V okrese Znojmo je nabídka vhodného vzdělávání s využitím integrace a asistenta pedagoga až na výjimky vyhovující požadavkům rodičů dětí s Poruchami autistického spektra. Do menších obcí se povědomí o této problematice dostává pomaleji, ale pokrok a snaha o využívání integrace dětí do místně příslušných ZŠ je znatelná. Z důvodu nedostatku finančních prostředků v těchto školách je méně využívána pozice asistenta pedagoga, ale vzhledem k menšímu počtu dětí ve třídách a užších osobních vztazích mezi rodiči a pedagogy je více využíváno individuálního přístupu pedagoga k dítěti a větší míře výchovné péče.

Odborná péče v okrese je zajišťována pouze ve Znojmě. Zcela chybí odborný dětský psychiatr a počet dětských psychologů, vzhledem k přibývání dětí s diagnózou Poruchy autistického spektra, je také nízký. Speciálně pedagogické centrum sídlí v Brně a veškeré kurzy, přednášky a semináře pořádá tamtéž. Pedagogicko psychologická poradna ve Znojmě zajišťuje poradenství a péči dětem s nejmenší mírou autistického postižení. Není odborně zaměřena na problematiku Poruch autistického spektra.

Volný čas tráví děti převážně s rodinnými příslušníky, kteří se s nimi věnují jejich zájmům a oblíbeným činnostem. Zájmové kroužky v organizacích navštěvuje minimum dětí, s nejmenší mírou intelektového postižení a autistických projevů. Ostatní se buďto o tuto činnost nezajímá nebo nejsou přijati do běžného zájmového kroužku kvůli míře postižení.

Vhodným řešením dostupnosti poskytovaných služeb Speciálně pedagogického centra, by bylo zřízení odloučeného pracoviště v okrese Znojmo. Požadavkům rodičů a pedagogů by vyhovovala přítomnost jejich specializovaných pracovníků ve městě Znojmě. Provoz

odloučeného pracoviště by byl dostačující v rozsahu dvou pracovních dnů v týdnu. Poptávka je především po specializovaných kurzech nácviku sociálních dovedností a sebeovládání a poradenské činnosti jak pro rodiče, tak pro pedagogy a osoby pracujícími s dětmi s Poruchami autistického spektra. Toto by mohlo napomocť i v řešení dalšího problému, a to poskytování asistence při zájmových kroužcích.

Největším poskytovatelem zájmových kroužků a táborů je v okrese Znojmo Dům dětí a mládeže, jehož zřizovatelem je Krajský úřad. Ve Znojmě je také Střední pedagogická škola, se stejným zřizovatelem. Využitím služeb žáků této školy, formou plnění si povinné praxe, by se dala zajistit asistence při zájmových kroužcích a pobytech na táborech pro děti s poruchami autistického spektra. Rodinám dětí by se zmírnila časová zátěž v péči o dítě, dítěti se umožnilo účastnit se zájmových kroužků a táborů a pro studenty by to mělo pozitivní vzdělávací odezvu a další možnost směřování budoucí kariéry s využitím vzdělávání se ve zřízeném odloučeném pracovišti Speciálně pedagogického centra.

V dnešní době rozmachu technologií a možností osobního uplatnění, by se nemělo zapomínat toto právo poskytnout i lidem se zdravotním postižením. A kde jinde začít s jejich podporou než u dětí. Čím více péče a možností jim věnujeme, tím více samostatné dospělé osoby z nich vychováme. Osoby, které budou umět aktivně využívat svých specifických dovedností a zájmů a budou se těšit ze společnosti ostatních lidí. Snažme se jim tedy poskytnout rovné možnosti vzdělání, odborné péče a zájmových činností. Doufám, že moje bakalářská práce bude aspoň malou inspirací k tomu, aby se v našem okrese tyto možnosti rozšiřovaly a zkvalitňovaly a postupem času se lidé s Poruchami autistického spektra stali běžnou součástí našeho společenského života.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Sbírka mezinárodních smluv č. 10/2010. Úmluva o právech osob se zdravotním postižením
Zákon č. 561/2004 Sb. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném
Vzdělávání (Školský zákon)

ATTWOOD, Tony. Aspergerův syndrom. Překlad Brejlová Dagmar. Vyd. 1. Praha: Portál,
2005, 204 s. ISBN 80-7178-979-8

AUTISTIK o. s. O nás. Autistik.cz 2011 [online] Dostupné z <http://www.autistik.cz/O-nas>

BONDY, Andy; FROST, Lori. Vizuální komunikační strategie v autismu. Vyd. 1. Praha:
Grada, 2007, 144 s. ISBN 978-80-247-2053-1

ČADILOVÁ, Věra; ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. Specifika vzdělávání dětí, žáků a studentů s
Aspergerovým syndromem. Vyd. 1. Praha: IPPP, 2007, 55 s. ISBN 978-80-86856-36-0

ČADILOVÁ, Věra; ŽAMPACHOVÁ, Zuzana. Strukturované učení. Vyd. 1. Praha: Portál,
2008, 408 s. ISBN 978-80-7367-475-5

GILLBERG, Eric; PEETERS, Theo. Autismus – zdravotní a výchovné aspekty. Překlad
Jelínková Miroslava. Vyd. 3. Praha: Portál, 2003, 122 s. ISBN 978-80-7367-498-4

HANÁK, Petr; MICHALÍK, Jan a kol. Speciálněpedagogické centrum. Olomouc:
Univerzita Palackého v Olomouci, 2011. [online] Dostupné
z http://www.inkluze.upol.cz/portal/Download/publikace/Petr_Hanak__Jan_Michalik_a_kol__Informacni_brozura_o_cinnosti_specialne_pedagogicky_center.pdf

JELÍNKOVÁ, Miroslava. Autismus VIII. Pedagogicko psychologická hodnocení
a výchovně vzdělávací strategie u žáků s autismem. Metodická příručka IPPP. Praha: 2004

LAWSON, Wendy. Život za sklem. Překlad Jelínková Miroslava. Vyd. 1. Praha: Portál,
2008, 100 s. ISBN 978-80-7367-389-5

PEETERS, Theo. Autismus: Od teorie k výchovně-vzdělávací intervenci. Překlad Jelínková
Miroslava. Vyd. 1. Praha: Scientia, 1998, 169 s. ISBN 80-7183-114-X

SCHOPLER, Eric; REICHLER, Robert J.; LANSING, Margaret. Strategie a metody výuky
dětí s autismem a dalšími vývojovými poruchami. Překlad Jelínková Miroslava, Pokorná
Věra. Vyd. 2. Praha: Portál, 2011, 232 s. ISBN 978-80-7367-898-2

SROKOVÁ, Eva; OLŠÁKOVÁ, Pavla. Autismus ve školní praxi - ze zkušenosti pedagogů
speciálních škol a zařízení. Vyd. 1. Ostrava: Montanex, 2004, 47 s. ISBN 80-7225-144-9

ŠVARCOVÁ, Iva. Mentální retardace. Vyd. 3. Praha: Portál, 2006, 200 s. ISBN 80-7367-060-7

THOROVÁ, Kateřina. Poruchy autistického spektra – včasná diagnóza brána k účinné pomoci. Praha: Apla, 2006

THOROVÁ, Kateřina. Poruchy autistického spektra. Vyd. 1. Praha: Portál, 2006, 456 s. ISBN 80-7367-091-7

THOROVÁ, Kateřina; BĚLOHLÁVKOVÁ, Lucie. Autismus: Svět přesných pravidel. Psychologie dnes, č. 4. Praha: Portál, 2008

VERMEULEN, Peter. Autistické myšlení. Překlad Strnadová Iva. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006, 130 s. ISBN 80-247-1600-3

VOSMIK, Miroslav; BĚLOHLÁVKOVÁ, Lucie. Žáci s poruchou autistického spektra v běžné škole. Praha: Portál, 2010, 200 s. ISBN 978-80-7367-687-2

<http://rvp.cz>

<http://www.autistickaskola.cz/>

<http://www.dobromysl.cz/scripts/detail.php?id=1253> [cit. 2014.04.05]

<http://www.msmt.cz>

<http://www.nuv.cz/vzdelavani-v-cr/jak-ma-vypadat-individualni-vzdelavaci-plan>
[cit. 2014.04.05]

<http://www.specialniskolyznojmo.cz/>

<http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

<http://www.vzdelavaniaautismus.cz>

<http://www.zshradek.estranky.cz/>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

PAS	Poruchy autistického spektra
MKN-10	Desátá revize Mezinárodní Klasifikace Nemocí a přidružených zdravotních problémů
TEACCH program	Treatment and Education of Autistic and Communication Handicapped Children Léčba a vzdělávání dětí s autismem a komunikačním deficitem
WAO	The World Autism Organization Světová autistická organizace
SPC	Speciálně pedagogické centrum

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1. Porovnání nabízených možností při výběru ZŠ a skutečně navštěvovaných podle místa bydliště.....	50
Graf 2. Porovnání nabízených možností při výběru ZŠ a skutečně navštěvovaných podle míry intelektového postižení.....	51

SEZNAM TABULEK

Tab. 1. Věk dítěte při diagnostikování PAS.....	33
Tab. 2. Nejčastěji zastoupené diagnózy.....	34
Tab. 3. Navštěvovaní odborníci – specializace, místo.....	34
Tab. 4. Spokojenost s kvalitou a dostupností odborné péče.....	35
Tab. 5. Důvody nespokojenosti s kvalitou a dostupností odborné péče.....	35
Tab. 6. Druh předškolního vzdělávacího zařízení.....	35
Tab. 7. Absolvování přípravné třídy.....	36
Tab. 8. Nabízený výběr ZŠ dle bydliště.....	36
Tab. 9. Nabízený výběr ZŠ dle intelektové úrovně.....	37
Tab. 10. Skutečně navštěvovaná ZŠ - bydliště.....	38
Tab. 11. Skutečně navštěvovaná ZŠ - intelekt.....	39
Tab. 12. Důvod navštěvování běžné ZŠ – bydliště.....	40
Tab. 13. Důvod navštěvování běžné ZŠ – intelekt.....	40
Tab. 14. Důvod navštěvování speciální/praktické ZŠ – bydliště.....	41
Tab. 15. Důvod navštěvování speciální/praktické ZŠ – intelekt.....	41
Tab. 16. Doprava do školy.....	41
Tab. 17. Důvod využívání internátního ubytování.....	42
Tab. 18. Spokojenost s možností výběru ZŠ.....	42
Tab. 19. Spokojenost s dostupností a kvalitou ZŠ.....	42
Tab. 20. Kde navštěvují děti zájmové kroužky.....	43
Tab. 21. Důvody nenavštěvování zájmového kroužku.....	43
Tab. 22. Důvod navštěvování kroužku.....	44
Tab. 23. Provozované volnočasové aktivity.....	44
Tab. 24. Místo provozování volnočasových aktivit.....	45
Tab. 25. Pravidelné schůzky rodičů a dětí.....	45

Tab. 26. Nedostatky v odborné péči, nabídce volnočasových aktivit – bydliště..... 46

Tab. 27. Nedostatky v odborné péči, nabídce volnočasových aktivit – intelekt..... 47

SEZNAM PŘÍLOH

- P I Piktogramy
- P II Vyjmenovaná slova
- P III Motivační tabulka
- P IV Dotazník pro rodiče dětí s PAS
- P V Otázky k rozhovoru s pedagogy a osobami pracujícími s dětmi s PAS

PŘÍLOHA P I: PIKTOGRAMY

Ukázka možností znázornění činností pomocí piktogramů

Zdroj: <http://ojarovi.blogspot.cz/2010/12/cinnosti-piktogramy.html>. 5. 4. 2014

PŘÍLOHA P II: VYJMENOVANÁ SLOVA

Příklad možnosti znázornění významu vyjmenovaných slov pomocí obrázků

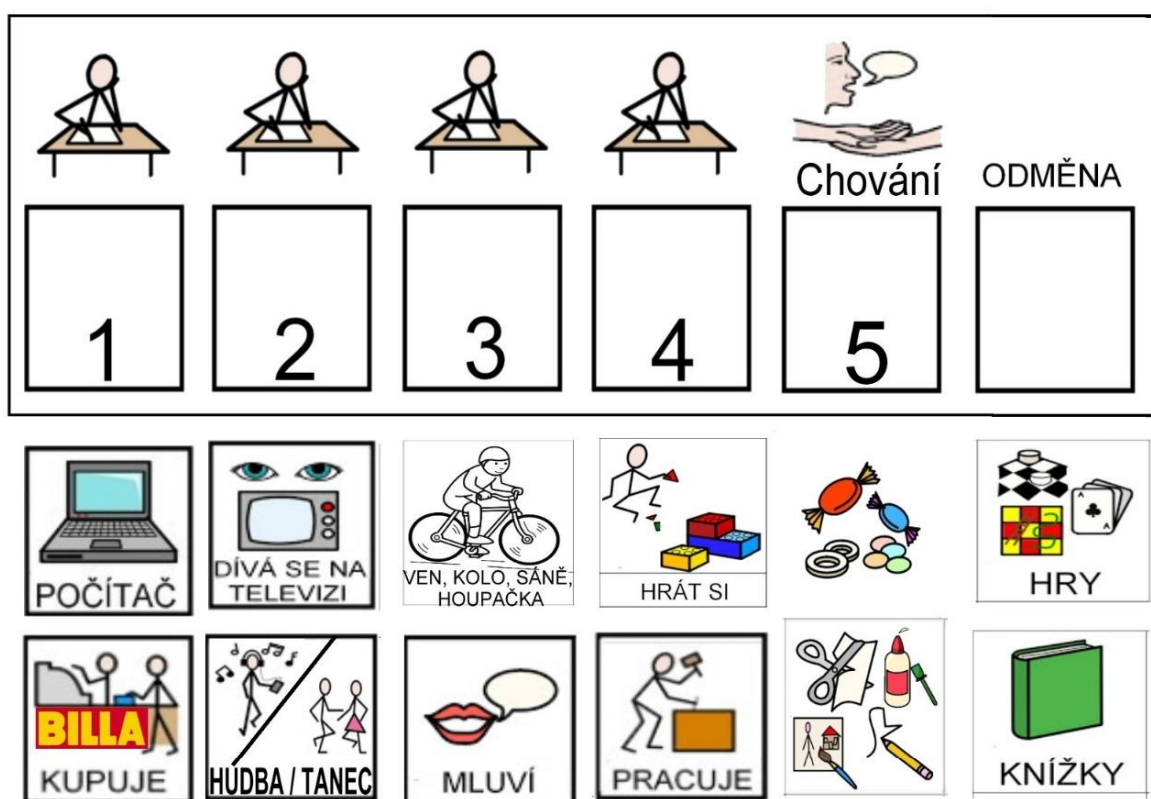
VYJMENOVANÁ SLOVA B L M

✓ 40 procvičovacích kartiček vyjmenovaných slov po B, L, M
✓ ze dvou stejných sad získáte karetní hru PEXESO

 být	 bydlit	 obyvatel	 byt
 příbytek	 nábytek	 dobytek	 obyčej
 bystrý	 bylina	 kobyla	 býk
 Příbyslav	 slyšet	 mlýn	 blýskat se
 polykat	 plynout	 plýtvat	 vzlykat

PŘÍLOHA P III: MOTIVAČNÍ TABULKA

Možný způsob motivační tabulky. Bývají magnetické, se suchým zipem, pro možnost změny úkolů, opakované použití

Zdroj: <http://aspergeruvsyndrom.webnode.cz/album/motivace-tabulka/motivacni-tabulka-jpg/>. 5. 4. 2014

PŘÍLOHA IV: DOTAZNÍK PRO RODIČE DĚTÍ S PAS

Dovoluji si Vás požádat o vyplnění dotazníku, týkajícího se kvality a dostupnosti odborné péče, vzdělávání a aktivit ve volném čase v okrese Znojmo, se zaměřením na děti s Poruchami autistického spektra. I když mívají spoustu přidružených onemocnění, vyplňujte ho prosím pouze z pohledu autistické péče. Předem děkujeme za Vaši spolupráci.

1. V jakém období byla vašemu dítěti diagnostikována Porucha autistického spektra

- 1 - 3 roky
- 3 - 5 let
- předškolní věk
- školní věk

2. Jaký typ Poruchy autistického spektra byl Vašemu dítěti diagnostikován (dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom....)

.....

3. V péči jakých odborníků a v kterém městě je Vaše dítě

- dětský psycholog
- dětský psychiatr
- logopedie
- speciální pedagogické centrum
- pedagogicko psychologická poradna
- jiné

4. Jste spokojeni s kvalitou a dostupností odborné péče

- jsme spokojeni
- nejsme spokojeni

5. Z jakého důvodu nejste spokojeni s odbornou péčí (pokud ano, nevyplňujte)

- malý výběr z odborníků
- velká vzdálenost k odborníkům
- jiné (uveďte)

6. Jaký druh vzdělávacího zařízení navštěvovalo dítě před vstupem do základní školy, v jakém městě

- běžnou MŠ bez asistenta
- běžnou MŠ s asistentem
- speciální MŠ
- v domácí péči
- jiné

7. Absolvovalo Vaše dítě přípravnou třídu ZŠ, kde

- ano
- ne

8. Jaké možnosti Vám byly nabídnuty při výběru ZŠ

- vzdělávání v běžné ZŠ bez asistenta pedagoga v místě bydliště

- vzdělávání v běžné ZŠ s asistentem pedagoga v místě bydliště
- vzdělávání ve speciální ZŠ obec
- vzdělávání v praktické ZŠ obec
- jiné

9. Jaký druh ZŠ navštěvuje Vaše dítě

- běžnou bez asistenta
- běžnou s asistentem pedagoga
- běžnou s osobním asistentem
- speciální
- praktickou
- jiné

10. Pokud navštěvuje běžnou ZŠ je to z důvodu

- zvládá docházku bez asistenta
- dítě má asistenta pedagoga, škola neměla s jeho přijetím problém
- dítěti platíme osobního asistenta
- jiné

11. Pokud navštěvuje speciální nebo praktickou školu je to z důvodu

- míra postižení dítěte
- odmítnutí na běžné ZŠ

- přestup z běžné ZŠ z důvodu
- jiné

12. Dochází dítě každý den do školy z domu?

- ano
- ne, využíváme internátního ubytování
- ne, výuka probíhá doma
- jiné

13. Pokud využíváte internátního ubytování je to z důvodu

- škola je daleko od domova, pro dítě by byla každodenní cesta velkou zátěží
- každodenní cestování by bylo finančně náročné
- kvůli našemu zaměstnání
- jiné

14. Jste spokojeni s možností výběru ZŠ?

- ano
- ne, na běžné ZŠ problém s přijetím z důvodu neinformovanosti pedagogů
- ne, na běžné ZŠ problém s přijetím z důvodu finanční zátěže pro ZŠ
- ne, snaha o zařazení do speciální ZŠ bez ohledu na nízkou míru postižení
- jiné

15. Jste spokojeni s dostupností a kvalitou ZŠ?

- ano
- ne - velká vzdálenost speciální, praktické ZŠ od bydliště
- ne - malý počet odborníků pedagogů
- jiné

16. Navštěvujete s dítětem zájmový kroužek mimo školu, který je nabízen nějakou organizací (např. Dům dětí a mládeže, Charita, Rodinné centrum apod.)?

- ano, jaký a kde
- ne

17. Pokud nenavštěvujete zájmový kroužek v organizaci, je to z důvodu

- žádná organizace tuto možnost nenabízí
- míra postižení dítěte
- odmítnutí, přestože by mělo asistenci
- jiné

18. Pokud navštěvujete zájmový kroužek v organizaci, je to z důvodu

- dítě je schopno tuto činnost zvládat samo
- byli jsme přijati s tím, že mu budou pomáhat jejich zaměstnanci (dobrovolníci)
- byli jsme přijati, musíme ale zajistit přítomnost někoho dospělého k dítěti
- jiné

19. Jaké aktivity (mimo předcházejících a rehabilitačních určených odborníky) s dítětem ve volném čase provozujete? Upřesněte, o jaký druh jde (plavání, vycházky, malování, keramika, všeobecné apod.)

- sportovní
- výtvarnou činnost
- hra na hudební nástroje
- jiné

20. Kde tyto volnočasové aktivity provozujete?

- v běžných zařízeních (sportovní haly, obecní klubovny apod.)
- ve speciálně vybavených zařízeních
- v domácím prostředí
- jiné

21. Navštěvujete s dítětem pravidelně nějaké schůzky s podobně postiženými dětmi, kde mohou být mezi svými a Vy s ostatními rodiči probrat společné problémy, mimo školu?

- ano, kde
- ne, nezajímá mě to/ nemáme na to čas
- ne, nevím o tom, že by něco takového existovalo
- ne, z jiného důvodu

Na závěr dotazníku Vás žádám o stručné shrnutí – jsme/nejsme spokojeni s poskytováním odborné péče, vzdělání a volnočasových aktivit v okrese Znojmo. Krátké zdůvodnění a popřípadě stručný popis toho, co Vám zde chybí, co by se dalo zlepšit.

PŘÍLOHA V: OTÁZKY K ROZHOVORU S PEDAGOGY A OSOBAMI PRACUJÍCÍMI S DĚTMI S PAS

Základní otázky k rozhovoru s pedagogickými pracovníky s dětmi s PAS.

1. Kde škola leží (město, vesnice)
2. V jaké škole pracujete (Speciální, praktická, běžná se speciální třídou, běžná s integrovaným dítětem v běžné třídě)?
3. Dítě s jakou diagnózou máte v péči?
4. V oblasti vzdělávání a výchovy dětí s PAS jste se vzdělával/a na základě přijetí dítěte do školy nebo to byl váš obor specializace?
5. Má dítě asistenta pedagoga nebo osobního asistenta?
6. Navštěvuje dítě školu od prvního ročníku?
7. Jakým způsobem jste přizpůsobovali prostředí třídy/školy jeho potřebám?
8. Má dítě IVP?
9. Jak často probíhá komunikace s rodiči a čeho se většinou týká?
10. Jaké nejčastější problémy řešíte s dítětem s PAS?
11. Má dítě nějaké zvláštní pomůcky oproti ostatním dětem?
12. Máte nějaké zvláštní opatření přímo při výuce?
13. Jaké praktické pomůcky při výuce Vám chybí nebo nejsou dostupné v obchodech?
14. Je podle Vás současné zařazení dítěte odpovídající jeho intelektovým možnostem?
15. Jaký názor máte na integraci zdravotně postižených dětí do běžných základních škol?
16. Jaké nedostatky podle Vás má možnost integrace?
17. S jakým pedagogicko poradenským zařízením komunikujete v otázkách dítěte s PAS?
18. Jaká je podle Vás kvalita a dostupnost pedagogického poradenství?